

OULU

Oulu Capital
of Northern
Scandinavia

**OULUN KAUPUNGIN
YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMA 2015-16**

Yhdenvertaisuustyöryhmä
Oulun kaupunki
16.02.2015

Sisällysluettelo

1	YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMAN TAUSTAA.....	3
1.1	Yhdenvertaisuuslaki.....	3
1.2	Käsitteitä.....	4
1.3	Yhdenvertaisuustyöryhmän kokoonpano.....	5
1.4	Suunnitteluprosessin eteneminen.....	6
2	YHDENVERTAISUUS OULUN KAUPUNGIN PALVELUISSA	7
2.1	Hyvinvointipalvelut.....	7
2.2	Sivistys- ja kulttuuripalvelut.....	9
2.3	Yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut	13
2.4	Konsernipalvelut	16
2.5	Kaupungin yhdenvertaisuustyötä tukemassa	18
3	KÄYTÄNNÖN KOKEMUKSET YHDENVERTAISUUDEN TOTEUTUMISESTA OULUSSA	21
3.1	Ikä.....	21
3.2	Sukupuolinen ja seksuaalinen suuntautuminen.....	24
3.3	Etninen alkuperä, kieli ja kansallisuus	25
3.4	Vammaisuus.....	28
3.5	Terveystila	29
3.6	Uskonto ja vakaumus	34
3.7	Työllisyys ja taloudellinen asema.....	39
4	TAVOITTEET YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEKSI 2015-16.....	40
5	YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMAN TOTEUTUKSEN SEURANTA, ARVIOINTI JA TIEDOTTAMINEN.....	41
	LÄHTEET	42
	LIITE	44

Yhdenvertaisuus on ihmisoikeus

Yhdenvertaisuus on ihmisoikeus, jonka turvana on meillä Suomessakin laki yhdenvertaisuudesta. Viranomaisten on lain mukaan laadittava yhdenvertaisuussuunnitelma, ja tämä Oulun kaupungin yhdenvertaisuussuunnitelma on laadittu ainutkertaisen laajalla joukolla Oulun seudulla vaikuttavia viranomaistahoja, Oulun kaupungin yksiköitä ja ennen muuta erilaisten kansalaisryhmien edunvalvonnan edustajia, vähemmistöjen ja enemmistöjen puolestapuhujia. Siksi tässä yhdenvertaisuussuunnitelmassa tarkastellaan tämän päivän oululaisuutta monesta kulmasta – ja silti koko ajan yhdenvertaisuussilmälasiä läpi. Kiitokset prosessiin osallistuneille!

Tässä ajassa ihmisoikeuksien universaalisuudesta on taas muistutettava, sillä niitä rikotaan eri puolilla maailmaa räikeästi joka päivä. Meilläkin erilaiset syrjinnän muodot ovat valitettavan tavallisia – aina emme monia ilmiöitä osaa edes syrjinnäksi tunnistaa. Tämän suunnitelman yksi keskeisistä tarkoituksista on tehdä syrjinnän rakenteet ja ilmiöt niiden takaa tunnistettaviksi, jotta jokainen meistä pystyy paremmin omassa arjessaan niitä ehkäisemään ja poistamaan.

Tulevaisuuden Oulu on monimuotoinen. Meitä on moneksi jo nyt, mutta muutokset ikärakenteessa, maahanmuuton lisäys, kieliryhmien lisäys, erilaisten kulttuurien ja uskontojen vaikutus, matkailun vaikutus ja ylipäättään kansainvälisen vuorovaikutuksen jatkuva lisääntyminen muuttavat vanhaa kunnon Oulua uudeksi ja entistä ehommaksi monikulttuuriseksi Ouluksi. Yhdenvertaisuuden suunnittelussa ei voi kuitenkaan vain odottaa tulevaisuuden muutoksia, vaan toimiin on ryhdyttävä heti. On paljon myös paljasjalkaisia oululaisia, joiden asema on perinteisesti jäänyt muita heikommaksi. Heitä voivat olla lapset, vanhukset, vammaiset, eri uskontokuntiin kuuluvat, vieraita kieliä puhuvat... Yhdenvertaisuuden edistäminen ei ole siis trendikysymys.

Kaupunkistrategia Oulu 2020:ssä yksi keskeisistä asioista koskee Palvelujen järjestämishjelmaa. Tässä ohjelmassa tavoitteina ovat kuntalaisten hyvinvoinnin parantaminen, kuntalaisaktiivisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen ja asiakaslähtöisten palvelujen järjestäminen. Tavoitteet ovat aivan olennaisia, kun suunnitellaan yhdenvertaista Oulua ja sen palveluja. Keskeiset peruspalvelut, kuten koulutus ja terveydenhuolto, on järjestettävä kaikille kuntalaisille korkealaatuisina ja mielellään merkittävilta osiltaan lähipalveluina. Kaikille ei kuitenkaan sovi kaikki. Tosiassallinen yhdenvertaisuus toteutuu, kun erilaisten asiakasryhmien ja yksilöiden erityispiirteet tunnistetaan ja otetaan huomioon. Yhdenvertainen Oulu on suvaitseva Oulu, jossa erilaisuutta arvostetaan ja siitä osataan tehdä koko seudun menestystekijä.

Yhdenvertaisuuslain mukaiset, kokemukseen perustuvat tavoitteet ja toimenpiteet syrjinnän ehkäisemiseksi tarkistetaan palvelualueittain vuosittain osana talouden ja toiminnan suunnittelua. Tavoitteiden arvioinnista ja seurannasta vastaa tasa-arvotoimikunta, joka raportoi niiden toteutumisesta kaupunginhallitukselle. Asiakaslähtöisten palvelujen ja yhdenvertaisuussuunnitelman toteuttaminen tapahtuu jokaisen työyhteisön jäsenen työssä henkilökohtaisella tasolla. Rohkeus, reiluus ja vastuullisuus omasta toiminnasta saa kaupunkistrategiamme arvot näkyviin arkipäivän työssä.

Ari Heikkinen

Konsernipalvelujen hallintojohtaja

Oulun kaupunki

1 YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMAN TAUSTAA

Yhdenvertaisuus on asia, joka koskettaa jokaista. Kaikki me ikäännyimme ja kuka tahansa voi joutua onnettomuuteen ja vammautua. Ihmisillä on erilaisia seksuaalisia suuntautumisia, ja jokaisella on oma etninen taustansa. Joka tapauksessa, kaikille ihmisille tulee tarjota yhdenvertaiset mahdollisuudet saada palveluja, osallistua toimintoihin ja edistää elämäänsä. Yhdenvertaisuutta edistämällä voidaan ehkäistä syrjintää, lisätä ymmärrystä erilaisuutta kohtaan, ja ennen kaikkea lisätä yleistä hyvinvointia.

Yhdenvertaisuussuunnittelulla on kolme keskeistä tavoitetta. Ensinnäkin, suunnitelma tähtää syrjinnän tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen. Toiseksi arvioidaan yhdenvertaisuusvaikutuksia, ja asetetaan yhdenvertaisuutta edistäviä tavoitteita. Lisäksi pyritään edistämään osallisuutta ja eri väestöryhmien vaikuttamismahdollisuuksia päätöksenteossa.

Tämä yhdenvertaisuussuunnitelma on osa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun kokonaisuutta Oulussa 2013 - 2016. Kokonaisuus koostuu yhdenvertaisuussuunnitelmasta, toiminnallisen tasa-arvon suunnitelmasta sekä henkilöstön tasa-arvosuunnitelmasta.

1.1 Yhdenvertaisuuslaki

Yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja turvaamiseksi on laadittu useita lakeja ja sopimuksia. Syrjinnän kieltäminen on keskeinen osa suomalaista lainsäädäntöä. Suomen perustuslaissa yhdenvertaisuuden periaate viittaa sekä syrjinnän kieltoon että ihmisten yhdenvertaisuuteen lain edessä. Yhdenvertaisuuslaki, rikoslaki, laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta sekä työlainsäädäntö tarkentavat syrjinnän kieltä eri elämänalueilla. Yhdenvertaisuuden periaate on kirjattu myös YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen julistukseen. Yhdenvertaisuus on siis laissa määritelty tavoiteltava, johon kaikkien yhteisöjen ja niiden toiminnan tulisi perustua.

Uusi yhdenvertaisuuslaki tuli voimaan 1.1.2015 (1325/2014). Uusi laki antaa aiempaa laajemman suojan syrjinnältä. Viranomaisen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Lakia sovelletaan julkisen toiminnan lisäksi yksityiseen toimintaan. Yksityiselämä, perhe-elämä ja uskonnonharjoitus jäävät kuitenkin soveltamisalan ulkopuolelle. Velvoite edistää yhdenvertaisuutta laajeni koskemaan viranomaisten lisäksi koulutuksen järjestäjiä, oppilaitoksia ja työnantajia. Heille tuli velvollisuus laatia suunnitelma yhdenvertaisuuden edistämiseksi, mikäli palveluksessa on säännöllisesti vähintään 30 henkilöä.

Viranomaisen, koulutuksen järjestäjän ja työnantajan on tarvittaessa kohtuullisia mukautuksia tekemällä varmistettava vammaiselle henkilölle muiden kanssa yhdenvertaiset asiointi-, koulutus- ja työnsaantimahdollisuudet.

1.2 Käsitteitä

Yhdenvertaisuus on perusoikeus, joka viittaa samanarvoisuuteen kaikilla ihmisryhmillä. Vakiintunut käytäntö on käyttää yhdenvertaisuuden käsitettä eri ihmisryhmien välillä, ja tasa-arvon käsitettä eri sukupuolista tai sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän kiellosta ja syrjinnän ennaltaehkäisystä puhuttaessa. Yhdenvertaisuuslain mukaisesti ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vammaisuuden, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvä syyn perusteella.

Muodollinen yhdenvertaisuus toteutuu, kun samanlaisessa tapauksessa ihmisiä kohdellaan samalla tavoin. Samanlainen kohtelu ei aina kuitenkaan takaa yhdenvertaisuuden toteutumista, sillä ihmisten lähtökohdat ja mahdollisuudet ovat erilaiset. *Tosiasiallinen yhdenvertaisuus* toteutuu, kun poiketaan samanlaisesta kohtelusta, ja tuetaan heikommassa asemassa olevia henkilöitä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Välitön syrjintä on henkilön epäsuotuisampaa kohtelua muihin samassa tilanteessa oleviin verrattuna. *Välillinen syrjintä* tarkoittaa näennäisesti puolueettomia säädöksiä ja määräyksiä, jotka asettavat henkilön erityisen epäedulliseen asemaan muihin verrattuna. Välillistä syrjintää saattaa esiintyä esimerkiksi koulutuksen tai palvelukokonaisuuden eri vaiheissa, jolloin sen tunnistaminen on vaikeaa ja sen vaikutukset näkyvät vasta lopputuloksissa. *Positiivinen erityiskohtelu* tarkoittaa tietyn syrjinnälle alttiin ryhmän olosuhteita parantavia erityistoimenpiteitä, jotka tähtäävät tosiasiallisen yhdenvertaisuuden turvaamiseen, eivätkä muodostu toisia syrjiviksi.

Moniperusteista syrjintää tapahtuu, kun samat henkilöt tai henkilöryhmät tulevat syrjityiksi usean syrjintäperusteen vuoksi samanaikaisesti tai eri tilanteissa. Sukupuoli ja ikä ovat muita useammin moniperusteisen syrjinnän yhtenä osatekijänä. Lisäksi on tilanteita, joissa syrjinnän vaarassa olevaan ryhmään kuuluvan läheinen voi joutua syrjinnän kohteeksi, jolloin kyseessä on *läheissyryjintä*.

Myös häirintä sekä ohjeen tai käskyn antaminen syrjivään toimintaan ovat kiellettyä syrjintää. *Häirintä* on henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista ja tosiasiallista loukkaamista niin, että siitä syntyy uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri.

1.3 Yhdenvertaisuustyöryhmän kokoonpano

Timo Aho	Oulun Rauhanyhdistys ry
Arto Autio	Oulun poliisilaitos
Marquerite Guibert	Monikulttuurikeskus Villa Victor
Janne Hakkarainen	Oulun Seta ry
Ari Heikkinen	Hallintojohtaja, Oulun kaupunki
Mervi Heikkinen	Oulun yliopisto
Ulla Heino	Haukiputaan Työnhakijat ry
Mirka Helander	Oulun nuorten edustajisto ONE
Eila Huotari	Päivähoito ja esiopetus
Juha Hälikkä	Mielenterveys- ja päihdeneuvosto
Sara Inkeröinen	Hyvinvointipalvelut
Marjatta Jomppanen	Saamelaiset
Jutta Karhu	Kuntalaisvaikuttaminen ja yhteisötoiminta
Raili Karttunen	Oulun seudun koulutuskuntayhtymä
Ville Kauppi	Yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut
Maire Kuoppala	Oulun evankelisluterilainen seurakuntayhtymä
Marko Lakkala	Vapaa-ajattelijayhdistys
Unto Lampinen	Ortodoksinen seurakunta
Pasi Laukka	Kuntalaisvaikuttaminen ja yhteisötoiminta: työryhmän pj
Matti Lehto	Oulun Rauhanyhdistys ry
Jani Lånström	Pohjois-Suomen Romanit ry
Abdul Mannan	Pohjois-Suomen Islamilainen yhdyskunta
Helena Marjamaa	Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto
Sari Mettovaara	Sivistys- ja kulttuuripalvelut
Shahnaz Mikkonen	Monikulttuurikeskus Villa Victor
Tanja Mikkonen	Oulun yliopisto
Maire Mäki	Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto
Merja Niemelä	Kuntalaisvaikuttaminen ja yhteisötoiminta
Maarit Niva	Hyvinvointipalvelut
Julius Norrena	Oulun nuorten edustajisto ONE
Hannele Ollinen	Kuntalaisvaikuttaminen ja yhteisötoiminta
Hannu Orava	Oulun Helluntaiseurakunta
Kirsi Ranki	Päivähoito ja esiopetus
Eija Ruohomäki	Sivistys- ja kulttuuripalvelut
Minna Salminen	Oulun seudun omaishoitajat ja läheiset ry
Ritva Sanaksenaho	Oulun evankelisluterilainen seurakuntayhtymä
Riku Syrjälä	Vammaisneuvosto
Marjo Riitta Tervonen	Sosiaali- ja terveysalan järjestöt SOSTE
Tanja Tiainen	Mielenterveys- ja päihdeneuvosto
Ritva Tienari	Vanhusneuvosto
Mervi Väisänen	Sosiaali- ja terveysjärjestöjen edustaja Kehitysvammaisten Palvelusäätiö

1.4 Suunnitteluprosessin eteneminen

Yhdenvertaisuussuunnittelu aloitettiin lähtötilanteen kartoituksella. Tilannekartoitusta varten koottiin työryhmä, johon kutsuttiin eri järjestöjen, yhteisöjen ja Oulun kaupungin edustajia (Kaupunginhallitus 11.11.2013 § 572). Työryhmä kokosi selvityksen Oulun kaupungin yhdenvertaisuustilanteesta eri väestöryhmien näkökulmasta. Jokainen jäsen koosti edustamansa järjestön tai tahon näkemyksen ja kokemuksellista tietoa yhdenvertaisuuden toteutumisesta kaupungin palveluissa ja muissa toiminnoissa.

Suunnitteluprosessin kulku:

- 1) Työryhmän kokoaminen
- 2) Tilannekartoitus kyselyllä
- 3) Työskentelyvaihe (lausuntojen kirjoittaminen)
- 4) Yhteisen suunnitelman kokoaminen
- 5) Tavoitteista ja toteutumisen arvioinnista päättäminen
- 5) Suunnitelman hyväksyminen
- 6) Tiedottaminen ja toimeenpano
- 7) Seuranta
- 8) Päivittäminen

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun prosessiin on kuulunut myös kolme kaikille avointa koulutustilaisuutta, jotka ovat järjestetty kaupungin virkamiehille, luottamushenkilöille ja toiminnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden työryhmille.

- 11.12.2013 Toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus –koulutus. Yhteistyössä WoM Oy.
- 27.5.2014 Sukupuolivaikutusten ja yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi Oulun kaupungin palvelujen kehittämisessä –koulutus. Yhteistyössä WoM Oy.
- 29.10.2014 Vähemmistöt, osallisuus ja palvelujen kehittäminen –työpaja. Yhteistyössä Sisäministeriön YES – Yhdenvertaisuus EtuSijalle –hankkeen sekä oululaisen Palvelumuotoilu Palo –yrityksen kanssa.

Suunnittelutyö on ollut rikas ja yhteistyöhenkinen prosessi, joka jo itsessään on lisännyt osallisuutta kaupungin päätöksentekoon. Kokemustietoa kartoitettiin laajasti ja yhdenvertaisuuden epäkohtia tunnistettiin. Työryhmän jäsenet ovat myös tunnistaneet hyviä käytäntöjä ja yhdenvertaisuutta edistäviä toimia Oulun kaupungissa.

Yhdenvertaisuussuunnitelman tarkoitus ei kuitenkaan ole tehdä loputonta epäkohtien listausta. Suunnitelman lopussa on esitetty tärkeimmiksi koetut tavoitteet yhdenvertaisuuden edistämisen tueksi Oulun kaupungin palveluissa.

2 YHDENVERTAISUUS OULUN KAUPUNGIN PALVELUISSA

Oulun kaupungin kannalta yhdenvertaisuutta edistetään neljällä eri palvelualueella eri näkökulmista. Hyvinvointipalvelut vastaavat yhdenvertaisuuden sosiaali- ja terveystieteiden näkökulmista. Hyvinvointipalvelut vastaavat yhdenvertaisuuden sosiaali- ja terveystieteiden näkökulmista. Sivistys- ja kulttuuripalveluiden vastuualueita ovat opetus ja kasvatus, nuorisopalvelut, kulttuuri ja liikunta. Yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut suunnittelevat kaupunkirakenteiden esteettömyyttä ja palveluiden saavutettavuutta. Konsernipalveluiden toiminnasta tämä suunnitelma koskee päätöksenteon valmistelua, kuntalaisvaikuttamista ja osallistamista, työllisyyttä, monikulttuurisuutta ja viestintää. Yhdenvertaisuuden teemat koskettavat erilaisia painopisteistä huolimatta kaikkia palvelualueita ja toimijoita.

2.1 Hyvinvointipalvelut

Oulun kaupungin Hyvinvointipalvelut järjestää kaupunkilaisille lakien ja asetusten mukaiset sosiaali- ja terveystieteiden palvelut ja pyrkii ennaltaehkäisemään sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien haittavaikutuksia Oulussa. Palveluverkko muodostuu tulevaisuudessa hyvinvointikeskuksista, joissa tarjotaan monen alan palveluja kuten terveys- ja sosiaalipalveluja, mutta myös muita kuin kunnan palveluja. Näitä keskuksia täydentävät hyvinvointipisteet.

Kuntalaisten yhdenvertaisuus on perimmäinen oikeudenmukaista ja hyvinvoivaa yhteiskuntaa rakentava elementti. Laadukkailla ja oikeudenmukaisilla hyvinvointipalveluilla torjutaan vakavaa eriarvoistumiskehitystä Oulussa. Pohjois-Pohjanmaalla sairastetaan enemmän kuin muualla maassa keskimäärin. Oulussa hyvinvoinnin ongelmina esiin ovat nousseet erityisesti työttömyyteen ja syrjäytymiseen liittyvät yhteiskunnalliset ongelmat, kuten puutteellinen koulutus, toimeentulo-ongelmat, synkät tulevaisuuden näkymät, epäterveelliset elintavat ja runsas alkoholin käyttö. Myös terveystieteiden käyttöön ja saatavuuteen liittyvät epäkohdat ovat nousseet esille. (Oulun kaupungin hyvinvointikatsaus 2011)

Eriarvoistumiskehitystä vastaan Oulun kaupungin Hyvinvointipalvelut on omalta osaltaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja moninaisuutta kunnioittavan yhteiskunnan luomisessa paikallisesti tärkeässä asemassa. Kaupungin palveluissa tunnustetaan ja poistetaan käytäntöjä ja rakenteita, jotka tuottavat ja ylläpitävät eriarvoisuutta. Kaikessa vuorovaikutuksessa edistetään luottamuksen ja arvostuksen syntymistä ihmisten kesken. Luottamuksen syntymistä edesauttaa sen ymmärtäminen, että ihmiset ovat erilaisia, mutta samanarvoisia. Päämääränä on luoda Oulusta turvallinen elinympäristö jokaiselle.

Turvallisuuden vastakohtana on eriarvoistuminen ja syrjäytyminen. Viimeksi mainittu onkin nostettu maamme suurimmaksi sisäiseksi uhkatekijäksi, joten hyvinvoinnin parantamisen taustalle tarvitaan jatkossa vahvoja poliittisia linjauksia (Oulun kaupungin Hyvinvointikatsaus 2011). Sosiaali- ja terveystieteiden tulevaisuuskaavakatsauksenkin mukaan keskeisimpiin lähitulevaisuuden haasteisiin kuuluu aivan jokaisen oikeus hyvinvointiin. Hyvinvointi, terveys ja toimintakyky estävät yhteiskunnan jakautumista. Syrjäytymisen ehkäisy tukee oikeudenmukaista yhteiskuntaa ja vakauttaa yhteiskunnallisia oloja. Sosiaaliturva lisää ihmisten hyvinvointia, vahvistaa yhteiskunnan tasapainoa ja edistää talouden kasvua ja kil-

pailukykyä. Yhteiskuntaa on rakennettava niin, että se kannustaa osallistumaan päätöksentekoon ja yhteisölliseen toimintaan. Tälle perustalle voidaan rakentaa sekä taloudellisesti että sosiaalisesti kestävää kasvua. (*Hyvinvointi on toimintakykyä ja osallisuutta*. Sosiaali- ja terveysministeriön tulevaisuuskatsaus 2014.)

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo toimintatapana ovat kestävän kehityksen perusta, johon rakentuu sosiaalisesti hyvinvoiva Oulu. Kun hyvinvointipalvelujen käyttäjiä tarkastellaan yhdenvertaisuuden näkökulmasta, parannetaan samalla päätöksenteon tietopohjaa. Toiminnallinen yhdenvertaisuussuunnitelma on viranomaisen laatutyökalu, joka auttaa kehittämään sekä viranomaisen tavanomaista toimintaa että erityis- ja kehittämistoimenpiteitä. Palvelualueilta ja kuntalaisilta pyydetään yhdenvertaisuusnäkökulman sisältävää palautetta hyvinvointipalveluiden kehittämiseksi. Hyvät peruspalvelut edellyttävät kuntalaisten osallisuutta ja aktiivisuutta sekä palvelujen toteuttamisessa että kehittämisessä.

Yhdenvertaisuuden näkökulmasta tulee tarkastella palvelujen käyttäjien asemaa, osallisuutta, vastuuta, näkyvyyttä ja roolia sekä teknologian, teknisten apuvälineiden ja tietotekniikan lisääntyvää käyttöä palveluissa ja hoivassa. Tarkastelua tarvitaan, sillä sosiaali- ja terveysministeriön mukaan terveyskeskus- ja sosiaalipalvelujen saatavuudessa on ongelmia ja väestön eriarvoistuminen on jatkanut kasvuaan. Tarkoituksena on, että palvelujen järjestäminen nykyistä suuremmilla ja taloudeltaan merkittävästi vahvemmillä alueilla tasaa alueellisia eroja ja parantaa kuntalaisten yhdenvertaisuutta. Uudistumisen tarkoituksena on myös lisätä tehokkuutta ja vaikuttavuutta. Muutos- ja murrosvaihe on mahdollisuus, ja tämän suunnitelman tarkoituksena on vahvistaa yhdenvertaisuutta edistäviä elementtejä muutoksessa.

Oulun kaupungin hyvinvointipalveluiden yhdenvertaisuussuunnitelman tarkoituksena on kuntalaisten moninaisuuden hyväksyminen ja huomioiminen kaikessa hyvinvointipalveluiden toiminnassa. Oulun kaupungin hyvinvointipalveluiden kaikki toiminta on syrjimätöntä ja edistää yhdenvertaisuutta. Tämä varmistetaan sillä, että koko hyvinvointipalveluiden henkilökunta saa koulutusta, on tutustunut yhdenvertaisuussuunnitelmaan ja ottaa järjestelmällisesti yhdenvertaisuuden huomioon työssään ja toiminnassaan. Henkilökunnalle tarjotaan neuvoja ja ohjeita siihen, miten he voivat ottaa tämän suunnitelman huomioon omassa toiminnassaan. Lisäksi hyvinvointipalveluiden tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvastaava auttaa kaikkia toimijoita tarvittaessa yhdenvertaisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Hyvinvointipalvelujen järjestämisessä ja toiminnassa ei ole syrjiviä tai stereotyyppisiä toistuvia palvelukonsepteja ja sukupuolisia oletuksia vältetään aktiivisesti. Hyvinvointipalveluiden tiedotuksessa ja materiaaleissa edistetään monipuolista ihmiskuvaa. Hyvinvointipalvelut edellyttää yhteistyökumppaneiltaan ja sidosryhmiltään yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon huomioimista kaikessa toiminnassaan.

Hyvinvointikertomukseen ja hyvinvointisuunnitelmaan tarvitaan jatkossa yhdenvertaisuutta kuvaavia indikaattoreita ja olemassa olevaa tietoa tulee analysoida yhdenvertaisuusnäkökulmasta. Yhdenvertaisuutta koskevan kehittämisen yhtenä tavoitteena on myös sekä

asiakastytyväisyyskyselyn muodossa että tarkoitukseen erityisesti laaditulla kyselyllä (lomake) kartoittaa yhdenvertaisuuden kokemuksia hyvinvointipalveluissa.

2.2 *Sivistys- ja kulttuuripalvelut*

Sivistys- ja kulttuuripalveluiden tavoitteena on edistää yksilön ja yhteisöjen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Palveluita järjestetään keskitetysti ja alueellisesti. Sivistys- ja kulttuuripalvelut on jaettu neljään toiminnalliseen alueeseen: pohjoiseen, itäiseen, keskiseen ja eteläiseen. Kullakin alueella on päiväkoteja, peruskouluja, nuorisotaloja ja -tiloja, kirjastoja, alueellisia kulttuuripalveluja ja lähiliikuntapaikkoja. Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalveluissa kehittämissuunnitelmat on laadittu alueellisesti ja niiden avulla kaupunkistrategia, talousarvio ja käyttösuunnitelma on jalkautettu alueellisen kehittämisen välineeksi. Alueellisen toimintamallin avulla palvelut järjestetään poikkitoiminnallisesti, jolloin resurssit voidaan kohdentaa tehokkaammin asiakasrajapintaan, tehostetaan tilankäyttöä ja vahvistetaan osallisuutta alueiden erityispiirteet huomioiden.

Liikunnan edistäminen on osa kuntalaisten laajempaa terveyden edistämistä. Säännöllinen liikunta on terveyden ja hyvinvoinnin edellytys kaikissa elämänvaiheissa. Liikunnalla tuetaan lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä, ylläpidetään työikäisten työ- ja toimintakykyä, lisääntään ikäihmisten omatoimisuutta ja elämänvoimaa sekä vahvistetaan yhteisöllisyyttä.

Liikuntalakia ollaan uudistamassa, ja se tulee voimaan 1.1.2015. Uuden liikuntalain mukaan kunnan tehtävänä on luoda edellytyksiä paikallistasolla kunnan asukkaiden liikunnalle järjestämällä liikuntapalveluja sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmät huomioon ottaen tukemalla kansalais- ja seuratoimintaa, rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja sekä kehittämällä kuntien välistä ja alueellista yhteistyötä. Uutta on, että kunnan tulee kuulla asukkaitaan liikuntaa koskevissa keskeisissä päätöksissä sekä osana terveyden ja hyvinvoinnin kehittämistä arvioida kunnan asukkaiden liikuntaaktiivisuutta.

Oulun kaupungin liikuntapalveluissa on tehty systemaattisesti ja pitkäjänteisesti työtä tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen liikuntakulttuurin edistämiseksi. Oulun kaupungin liikuntapalveluiden tavoitteena on edistää terveysliikuntaa ja terveyserojen kaventumista liikunnan avulla siten, että liikuntapalvelut ovat kuntalaisten käytettävissä iästä, sukupuolesta, varallisuudesta, taidoista tai liikunta-aktiivisuudesta riippumatta.

Kulttuuritoiminnan osalta, laki määrittelee kunnan tehtäviksi ”edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa. Kunnan tehtävänä on myös järjestää kunnan asukkaille mahdollisuuksia taiteen perusopetukseen sekä harrastusta tukevaan opetukseen taiteen eri aloilla” (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 3.8.1992/728 § 1). Lainsäädännöllisesti kunnan kulttuuritoiminnan tehtävät perustuvat erityislainsäädäntöön (kirjastolaki, museolaki, teatteri- ja orkesterilaki ja taiteen perusopetuksesta annettu laki). Kulttuuripalvelut määritellään usein peruspalveluina, mutta ainoastaan kirjastopalvelut sekä yleinen kulttuuritoiminta ovat kunnille lakisääteisiä palveluita, ja näistäkin yleinen kulttuuritoiminnan velvoite on muotoiltu väljästi. Kunta päättää, mitä ja millä tavoin se tarjoaa kuntalaisille kulttuuripalveluja.

Kulttuuripalvelut kuuluvat olennaisesti kuntalaisten hyvinvointiin tukien kuntalaisten kehitystä muun muassa ehkäisemällä terveydellisiä ja sosiaalisia ongelmia sekä ohjaamalla moninaisuuden arvostamiseen. Kirjastopalveluilla taas edistetään kuntalaisten omatoimista oppimista, tiedonhankintaa ja kulttuurin harrastamista. Kunnallisten kulttuuripalvelujen merkitys on huomattava paikallisten erityispiirteiden ja omaleimaisuuden säilyttämisessä. Ne parantavat asukkaiden viihtyvyyttä sekä vastaavat alueen kulttuuriperinnön vaalimisessa.

Avustuspolitiikka on kulttuuripalveluiden talousarviossa merkityksellinen osa-alue. Sen avulla kunta tukee kunnan ulkopuolista kulttuuritoimintaa ja toimijoita, jotka täydentävät kaupungin omia palveluita. Kulttuurista vastaava lautakunta myöntää avustuksia kulttuurialan järjestöille, muille yhteisöille ja yksittäisille taiteilijoille. Avustuspolitiikassa huomioidaan avustettavien yhteisöjen toiminta ja miten sillä voidaan korvata kunnan muuten järjestämiä tai ostamia palveluita sekä mahdollisuudet hankkia omaa rahoitusta. Avustuseriaatteet hyväksytetään valtuustokausittain. Rahoitettavan toiminnan tulee olla yleishyödyllistä, sopia kaupungin arvoihin ja tukea kaupungin strategisia tavoitteita.

Kirjastopalvelut kuuluvat kaikille. Kirjasto tarjoaa myös kotipalvelua, joka tarkoittaa kirjastoaineiston tuomista asiakkaalle kotiin. Kotipalvelu on tarkoitettu niille oululaisille, jotka eivät korkean iän, sairauden, tai toimintakyvyn heikentymisen vuoksi pysty itse asioimaan kirjastossa. Potilaskirjastoissa Oulun yliopistollinen sairaala on ensimmäinen paikka Suomessa, jossa kokeillaan uutta palveluideaa, kirjakaappia. Kirjastoautot täydentävät kirjastopalveluita alueilla, missä ei ole omaa lähikirjastoa. Omatoimikirjastossa asiakkaat voivat käydä myös tavallisten aukioloaikojen ulkopuolella. Omatoimikirjastot on tarkoitettu yli 18-vuotiaille asiakkaille. Kirjastojen toiminta-ajatuksena on: kaikille avoin kulttuurin, tiedon ja sivistyksen keskus. Kirjastotilat ovat esteettömiä, viihtyisiä ja yhteisöllisyyttä tukevia. Koelmillaan ja palveluillaan kirjasto tukee kaikenikäisten ihmisten yhtäläisiä oikeuksia ja mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja virkistytymiseen.

Oulun kaupunki on kulttuuripalveluissa pitänyt perinteisesti hyvin vahvaa strategista painoarvoa erityisesti lasten – ja nuorten kulttuuripalveluiden kehittämisessä. Oulussa lastenkulttuuria on kehitetty määrätietoisesti jo yli 20 vuotta. Kaupungin jokaisella kulttuurilaitoksella on omaa lastenkulttuuriin liittyvää toimintaa. Esimerkkinä Kulttuuritalo Valveen rooli lasten ja nuorten taidekasvatuksen kehittäjänä ja monipuolistajana kohdistuu lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastuksiin. Toiminta nivoutuu myös koulujen kulttuuriopetukseen ja päiväkotien varhaiskasvatukseen. Tavoitteena on taide- ja kulttuurikasvatuksen saavutettavuuden parantaminen sekä sisältöjen ja menetelmien monipuolistaminen.

Oulun varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatussuunnitelman tavoitteena on taata lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet kulttuurikasvatukseen. Kulttuurikasvatus tukee lapsen kulttuuri-identiteetin muodostumista ja kehittymistä. Se vahvistaa kulttuurien moninaisuuksien ymmärtämistä ja antaa kulttuurisen yleissivistyksen pohjan. Kulttuurikasvatussuunnitelma on jaettu ikäkausittain: alle 3-vuotiaat, 3-5-vuotiaat ja esiopetusikäiset. Varhaiskasvatuk-

nessa toteutetaan myös Oulun kaupungin kulttuuripolkua, joka alkaa varhaiskasvatuksesta ja päättyy peruskoulun yhdeksännelle luokalle.

Oulun koulujen kulttuuriopetussuunnitelman tavoitteena on antaa oppilaalle peruskoulun aikana kulttuurinen yleissivistys, tukea kulttuuri-identiteetin muodostumista ja vahvistaa kulttuurien moninaisuuden ymmärtämistä. Se turvaa oppilaiden näkökulmasta tasa-arvoisen kulttuuriopetuksen: oppilas saa perusopetuksen aikana samanlaiset mahdollisuudet kulttuuriopetukseen luokasta, koulun sijainnista tai koulun vaihdosta huolimatta.

Vapaan sivistystyön opetusta Oulun kaupungin järjestämänä tarjoaa Oulu Opisto. Opistossa kaiken ikäiset voivat opiskella ja harrastaa. Opiston arvoja ovat yhteisöllisyys, tasa-arvo, laaja-alaisuus, kulttuurimyönteisyys ja luotettavuus.

Oulun kaupungissa toteutetun lapsiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnin tavoitteena on ollut edistää lapsen oikeuksien sopimuksen toimeenpanoa käytännössä. Lapsivaikutusten arvioinnin kriteereitä on voitu ja voidaan soveltaen käyttää hyväksi rakennushankkeissa.

Esteettömyys on huomioitu Oulun seudun ympäristötoimen laatimassa koulu- ja päiväkotitilojen perustamisohjeessa jota käytetään ohjeena tilojen suunnittelussa. Suunnittelussa on huomioitava Suomen rakentamismääräyskokoelma. Näkö-, kuulo- ja liikuntarajoitteisten liikkuminen on huomioitava kiinteistössä (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380).

Lasten ja nuorten osallisuudesta on laadittu Oulussa erillinen raportti, joka linjaa osallisuuden periaatteita sivistys- ja kulttuuripalveluissa. *"Oulun sivistys- ja kulttuuripalvelut on huomioinut osallisuutta eri toiminnoissaan. Toiminnot kohdentuvat eri-ikäisiin lapsiin ja nuoriin. Ne pitävät sisällään sekä yksilöön että ryhmään kohdentuvia toimenpiteitä. Kehittämisen kohteita on eri sivistys- ja kulttuuripalveluiden toimijoiden välisessä yhteistyössä. Osallisuutta tulisi arvioida nykyistä paremmin. Osallisuuden kattavuuteen ja yhdenvertaisuuteen on myös syytä kiinnittää huomiota. Lisäksi on suositeltavaa nykyistä paremmin tarkastella osallisuutta elämänkaarinäkökulmasta sekä tutkia, miten osallisuuden aluemalli saadaan luotua."* (raportista Lasten ja nuorten osallisuus Oulun sivistys- ja kulttuuripalveluissa: nykytila ja tulevaisuuden haasteet 2014)

Maailmankoulu on globaali- ja kehityskasvatuksen tukipalvelu opettajille ja kasvattajille. Oulun Maailmankoulun keskeisin tavoite on vahvistaa ja lisätä kasvattajien ja muiden lasten ja nuorten kanssa työskentelevien ja kansalaisjärjestöjen yhteistyötä.

Varhaiskasvatuksen, opetuksen ja nuorisotyön arvopohja perustuu keskeisiin kansainvälisiin lapsen oikeuksia määritteleviin sopimuksiin, kansallisiin säädöksiin ja muihin ohjaaviin asiakirjoihin. Lapsen oikeuksien sopimus kattaa neljä yleisperiaatetta, jotka ovat: syrjintäkielto ja lasten tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, lapsen etu, lapsen oikeus elämään ja täysipainoiseen kehittymiseen ja lapsen mielipiteen huomioon ottaminen.

Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma pohjautuu valtakunnallisiin perusteisiin. Esi- ja perusopetuksen sekä lukio-opetuksen opetussuunnitelmat perustuvat valtakunnallisesti

ja paikallisesti perusopetus- ja lukiolakiin. Nuorisopalveluiden tehtävänä on tuottaa nuorisolaissa kirjattuja palveluja 7-29 -vuotiaille lapsille ja nuorille. Perusopetuslain mukaisesti opetushallitus päättää aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä antamalla toimintaa varten perusteet, jonka mukaan aamu- ja iltapäivätoiminta tulee järjestää. Toimintaryhmät ovat poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumatonta, mutta seurakunnalle on opetushallitus myöntänyt luvan toteuttaa uskonnon harjoittamista.

Lapsille, nuorille ja heidän huoltajilleen kohdennetaan palvelut tasavertaisesti, moninaisuus huomioiden. Maailmankatsomukselliset näkemykset voidaan huomioida varhaiskasvatuksen ja opetuksen järjestämisessä (järjestelyt yksiköissä ja yksityiset palveluntuottajat). Aamu- ja iltapäivätoiminta ja nuorisopalveluiden toiminta on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumatonta.

Varhaiskasvatusta ja perus- ja lukio-opetusta on mahdollisuus saada suomen lisäksi ruotsin ja pohjoissaamen kielellä. Romanilasten varhaiskasvatukseen osallistumista tuetaan romanivanhempien kanssa yhteistyössä kunnioittaen heidän kulttuuri-identiteettiään. Romanikieltä opetetaan Oulussa täydentävänä opetuksena kaksi vuosiviikkotuntia vuosiluokilla 1–9. Viittomakielisen lapsen varhaiskasvatusta järjestetään siten, että lapsen on mahdollista olla vuorovaikutuksessa omalla kielellään. Viittomakielisessä opetuksessa noudetaan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita. Koska viittomakielellä ei ole yleisesti käytössä olevaa kirjoitusjärjestelmää, henkilökohtainen kielellinen vuorovaikutus korostuu.

Oulussa järjestetään perusasteella maahanmuuttajien valmistavaa opetusta. Valmistavan opetuksen tavoitteena on taata maahanmuuttajille riittävä kielen ja kulttuurin tuntemus, jotta yleisopetukseen osallistuminen tulisi mahdolliseksi. Oulun aikuislukion lukioon valmistava koulutus (LUVA) on tarkoitettu vieraskielisille ja maahanmuuttajille, joiden tavoitteena ovat lukio-opinnot.

Kotikielen opetusta suunnitellaan vuosittain suurimpien kieliryhmien lapsille. Tavoitteena on tukea ja ylläpitää lapsen äidinkieltä ja kulttuuri-identiteettiä. Eri kielitaustaisen lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin tuetaan lisäksi suomi toisena kielinä -opetuksella. Kielenopetuksen lisäksi opetuksen sisältöihin kuuluvat aineellinen ja henkinen kulttuuriperintö sekä romanien historia ja nykykulttuuri.

Suomi toisena kielenä opetusta annetaan kaikille 3-6-vuotialle lapsille, joiden äidinkieli ei ole suomi. Maahanmuuttajaoppilas osallistuu suomi toisena kielenä -opetukseen, mikäli hänen kielitaitonsa ei riitä suomi äidinkielenä -tasoiseen opiskeluun. Maailmankatsomukseen perustuva lapsen kasvun ja oppimisen tuki järjestetään varhaiskasvatuksessa osana lapsen arkea ja päivittäistä varhaiskasvatustoimintaa yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa. Kasvun ja oppimisen tuki ei ole irrallista vaan kiinteä osa varhaiskasvatusta ja myös varhaiskasvatuksessa painotettavaa ennaltaehkäisevää, syrjäytymistä ehkäisevää ja hyvinvointia korostavaa työtä.

Voimassa olevan perusopetuslain ja perusopetuksen opetussuunnitelman mukaisesti perusopetuksen ensisijainen tavoite on auttaa ja tukea oppilasta siten, että hänellä on tasa-vertaiset mahdollisuudet suorittaa oppivelvollisuus edellytystensä mukaisesti yhdessä ikätovereiden kanssa. Tähän pohjautuen Oulussa perusopetuksessa toteutetaan lähikouluperiaatetta ja kehitetään alueellista toimintamallia. Tuen järjestämisessä noudatetaan kolmiportaisen tuen järjestämisen periaatetta. Mikäli lähikoulun tuki ei riitä, voidaan opetus järjestää jossakin alueen pienryhmässä tai erityiskoulussa.

Lasten hyvinvointiin, kasvatukseen, koulunkäyntiin ja vapaa-aikaan liittyvissä asioissa toimitaan yhdessä huoltajien ja eri kasvatusalan ammattilaisten kanssa. Varhaiskasvatuksen toimintayksiköissä ja kouluissa on vanhempaintoimikuntia. Lisäksi sivistys- ja kulttuuripalveluilla on paikallista ja valtakunnallista yhteistyötä järjestöjen kanssa.

Lukion oppimistilanteissa, kokeissa ja ylioppilastutkinnossa opiskelija on oikeutettu erityisjärjestelyihin, mikäli tuen tarve niitä edellyttää. Oulun aikuislukion aikuisten perusasteella voivat opiskella yli 16-vuotiaat opiskelijat. Oulun kaupunki järjestää perusopetuksen lisäopetusta niille oululaisille nuorille, joilla ei ole opiskelupaikkaa toisen asteen oppilaitoksessa.

Nuorisopalveluiden toiminnassa mahdollistetaan nuorten liittyminen kulttuurin, yhteiskunnan ja lähiyhteisön jäseneksi sekä ohjataan nuoria, joilla on vaikeuksia yhteiskuntaan liittymisessä ja omien persoonallisten mahdollisuuksien toteuttamisessa. Nuoria tuetaan hyvinvoivaan ja tasapainoiseen elämään moniammatillisen yhteistyön avulla.

2.3 Yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut

Tässä suunnitelmassa yhdenvertaisuutta käsitellään yhdyskunta- ja ympäristöpalveluiden osalta esteettömyyden näkökulmasta. Esteettömyys tarkoittaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteutumista niin, että jokainen ihminen voi ominaisuuksistaan huolimatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Se tarkoittaa palvelujen saatavuutta, välineiden käytettävyyttä, tiedon ymmärrettävyyttä ja mahdollisuutta osallistua päätöksentekoon. Esteettömyys on muun muassa helppoa pääsyä rakennuksiin ja toimimista ja asuamista niissä, turvallista liikkumista kaduilla ja yleisillä alueilla, portaaton siirtymistä paikasta toiseen ja liikennevälineisiin, selkeitä ohjeita ja opasteita, hyviä valaistusratkaisuja, visuaalisesti selkeää ja helposti hahmotettavaa ympäristöä sekä hyvää kuuntelu-ympäristöä.

Esteettömyys edistää monia yhteiskunnallisia tavoitteita kuten sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoisuutta, kuntalaisten hyvinvointia, itsenäistä ja omatoimista selviytymistä, kestävästä kehityksestä ja kaikille soveltuvan, paremman elinympäristön suunnittelua. Esteettömyyden kehittämällä varaudutaan väestön ikääntymiseen ja turvataan myös liikenteen turvallisuus ja toimivuus. Rakennettu ympäristö on esteetön silloin, kun se on kaikkien käyttäjien kannalta toimiva, turvallinen ja miellyttävä käyttää. Kun suunnittelussa huolehdii-

taan erityisesti lasten, vanhusten ja vammaisten tarpeista, syntyy samalla kaikille soveltuvia rakennuksia ja ympäristöä.

Esteettömyyden vaatimus perustuu Suomen perustuslain yhdenvertaisuutta ja terveellistä ympäristöä koskeviin säännöksiin sekä maankäyttö- ja rakennuslakiin ja asetukseen. Suomen rakentamismääräyskokoelmassa on velvoittavia määräyksiä, jotka koskevat uudisrakentamista. Korjaus- ja muutostyössä määräyksiä sovelletaan osittain.

Maankäyttö- ja rakennuslaki on keskeinen yhdyskunta- ja ympäristöpalveluiden toimintaa ohjaava laki. Laki koskee alueiden käyttöä ja rakentamista. Tavoitteena on luoda terveellinen, turvallinen ja viihtyisä elinympäristö, joka on sosiaalisesti toimiva ja jossa eri väestöryhmien tarpeet on otettu huomioon. Maankäyttö- ja rakennuslain toimivuutta seurataan ja arvioidaan, jotta se vastaisi muuttuvan toimintaympäristön tarpeita.

Maankäyttö- ja rakennusasetus määrittelee liikuntaesteettömän rakentamisen osalta seuraavasti:

Hallinto- ja palvelurakennuksen sekä muussa rakennuksessa olevan sellaisen liike- ja palvelutilan, johon tasa-arvon näkökulmasta kaikilla on oltava mahdollisuus päästä, sekä näiden rakennuspaikan tulee soveltua myös niiden henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai muutoin toimia on rajoittunut. Asuinrakennuksen ja asumiseen liittyvien tilojen tulee rakennuksen suunniteltu käyttäjämäärä ja kerrosluku sekä muut olosuhteet huomioon ottaen täyttää liikkumisesteettömälle rakentamiselle asetetut vaatimukset. Työtiloja sisältävän rakennuksen suunnittelussa ja rakentamisessa tulee työn luonne huomioon ottaen huolehtia siitä, että myös 1 momentissa tarkoitetuilla henkilöillä on tasa-arvon näkökulmasta riittävät mahdollisuudet työnteekoon.

Kunnan määräämä viranomainen valvoo, että liikenneväylät, kadut, torit ja katuaukiot sekä puistot ja oleskeluun tarkoitettut ulkotilat täyttävät hyvän kaupunkikuvan ja viihtyisyyden vaatimukset. Kevyen liikenteen väylät tulee säilyttää liikkumiselle esteettöminä ja turvallisinä.

Oulun kaupungille on laadittu vuonna 2009 esteettömyysstrategia ”Oulu – Passeli kaupunki kaikille”. Rakennetun ympäristön esteettömyysstrategia ja toimintaohjelma 2020 keskeiseksi tavoitteeksi on asetettu, että Oulusta tehdään liikkumisesteetön vuoteen 2020 mennessä rakentamalla ja parantamalla kaupungin yleisiä alueita, julkisia ja yksityisiä palvelurakennuksia, asuinrakennuksia sekä tekemällä joukkoliikenteen ratkaisuja esteettömiksi ja turvallisiksi kaikille ihmisille. Lisäksi tavoitteena on, että muun muassa kunnossapidolla varmistetaan alueiden ja rakennusten käyttökuntoisuus, esteettömyyden toteutus perustuu käyttäjien esteettömyystarpeisiin ja että suunnittelu tehdään käyttäjäkeskeisesti ja vuorovaikutteisesti. Toimintaohjelmassa on toimenpide-esityksiä maankäytön, tilojen ja väylien suunnitteluohjeiden sekä rakentamisen ja ylläpidon käytäntöjen kehittämiseen. Koulutusta ja sidosryhmäyhteistyötä on koettu tarvittavan lisää. Erilliskohteiden parantamiseen on määritelty tärkeysjärjestys.

Kokonaistavoite esteettömästä Oulusta vuoteen 2020 mennessä on haastava, mutta toimintaohjelmassa on määritelty konkreettisia toimia ja vastuutahoja rakennetun ympäristön parantamiseen. Tilakeskus suunnittelee ja rakentaa uudisrakennukset suunnitteluohjeiden mukaan esteettömiksi, ja peruskorjauskohteissa pyritään mahdollisimman laajaan esteettömyyteen. Rakennusten esteettömyystavoitettavuustaso määritellään hankekohtaisesti. Rakennusteknisten ja –suojelullisten syiden takia korjattavien rakennusten esteettömyyttä perustasoa ei aina saavuteta. Kunnossapidolla varmistetaan tilojen terveellinen ja turvallinen käyttö. Uuden Oulun myötä Tilakeskuksen vastuulle on tullut paljon vanhaa rakennuskantaa ja infrastruktuuria suhteessa määrärahoihin.

Kaavoituksella mahdollistetaan esteetön ympäristö. Yleiskaavoituksessa kiinnitetään huomiota virkistysreittien sekä jalankulku- ja pyöräreittien jatkuvuuteen. Asemakaavoituksessa esteettömyys otetaan erityisesti huomioon asemakaavahankkeissa joissa kaavan pohjaksi tehdään rakennussuunnittelua viitesuunnitelmien muodossa. Tässä yhteydessä tarkastellaan esimerkiksi maaston korkeusasemat niin että edellytykset esteettömälle rakentamiselle ovat olemassa. Kaavamääräyksiin otetaan myös tarvittaessa esteettömyyteen liittyviä määräyksiä. Keskustassa Kivisydämen rakentaminen parantaa esteettömyyden edellytyksiä, koska pysäköintitilassa on pyörätuolirobotti, väljät invapaikat hissien läheisyydessä ja suorat hissiyhteydet kauppakeskukseen.

Katu- ja viherpalvelut käyttää valtakunnallisia esteettömien julkisten alueiden suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon SuRaKu-ohjekortteja, joissa on yksityiskohtaisia ohjeita esimerkiksi suojateiden ja jalkakäytävien sekä pysäkkialueiden suunnitteluun. Esteettömistä suojateista katu- ja viherpalvelut on tehnyt oman ohjeen. Uudet alueet rakennetaan esteettömiksi ja vanhojen alueiden parannustoimia toteutetaan vähitellen määrärajojen sallimissa rajoissa. Kunnossa- ja puhtaanapidolle on olemassa tehtäväkortit, joissa määritellään muun muassa liukkauden torjunnan ja aurauksen ajoitus kevyen liikenteen väylillä. Kävelykatu Rotuaari on yksi esimerkki esteettömästä julkisesta tilasta. Joukkoliikenteen kehittämistoimet liittyvät paikallisliikenteen bussien ja pysäkkien esteettömyyteen ja matkakeskuksen esteettömyyden varmistamiseen. Joukkoliikennekalustolta on edellytetty ominaisuuksia, jotka helpottavat muun muassa liikuntaesteisten ja näkövammaisten matkustamista kaupunkiliikenteessä (matalalattiabussit ja citybussit). Uusi informaatiojärjestelmä otetaan käyttöön keväällä 2015. Matkakeskuksen toteutus tulee jatkossa helpottamaan joukkoliikenteen käyttöä.

Maa ja mittaus edistää esteettömyyttä ammattirakentajien tonttien luovutusehdoilla, joissa on velvoite rakentaa asunnot esteettömiksi siten, että asuminen ja liikkuminen piha-alueilla ja rakennuksessa voidaan mahdollistaa vammautuneena ja vanhetessa rakennuksen kerrosmäärästä riippumatta. Sopimusmääräyksillä halutaan vahvistaa kaavan, rakennusjärjestyksen, rakennustapaohjeiden ja muiden viranomaismääräysten noudattamista. Maa ja mittauksen kautta haetaan valtion avustuksia muun muassa vanhusten ja vammaisten asuntojen korjaamiseen ja hissien rakentamiseen. Myös kaupunki myöntää hissiavustuksia. Rakentamisen vauhdittamiseksi Oulu on ollut mukana valtakunnallisessa Hissi – Esteetön Suomi 2017 –hankkeessa, jonka myötä on useita kohteita vireillä.

Rakennusvalvonnan Internet –sivuille on koottu tietoa esteettömyyttä koskevista määräyksistä ja valtakunnallisista ohjeista. Rakennuslautakunta on hyväksynyt esteettömyyden ohjekortit ja mitoitusohjeet rakennustyypeittäin joulukuussa 2012. Esteettömän rakentamisen ohjaus on yksi rakennusvalvonnan talousarviossa asetettu painopiste. Rakennusvalvonta vaatii esteettömyyselvityksen rakennuslupahakemuksen liitteenä muilta kuin omakotitalojen pienrakennuttajilta. Määräysten noudattamista valvotaan rakennuslupavaiheessa suunnitelmien ennakko-ohjauksessa ja rakentamisen aikana katselmuksissa. Rakennusvalvonnalla on tärkeä rooli myös kaupungin omien hankkeiden esteettömyyden edistämisessä. Rakennuslautakunta on arvioinut vuoden 2014 talousarvioon esteettömyysohjauksella saatavan euromääräisen säästön, joka syntyy, kun vanhukset asuvat kotonaan laitoksissa asumisen sijaan.

Esteettömyyteen liittyy myös viestinnän, tiedottamisen ja asiakaspalvelun järjestäminen esteettömästi kuulo- ja näkövammaisille sekä heikkonäköisille. Palveluesitteissä ja lomakkeissa kielen täytyy olla selkeää ja ymmärrettävää. Tavoitteena on luoda hyvät näkemis- ja kuulemisolot valaistuksen, värityksen, kontrastien ja akustiikan suunnittelulla sekä materiaalivalinnoilla. Opasteiden ja karttojen selkeyteen kiinnitetään huomiota.

2.4 Konsernipalvelut

Kunnalliseen päätöksentekoon ja jokapäiväisiin palveluihimme vaikuttaminen ei ole enää tänä päivänä vain äänestämistä kunnallisvaaleissa. Kuntalaisuuteen kohdistuvat muutokset haastavat kunnat etsimään uusia demokratian muotoja. Keskeisimpiä muutoksen kohteita ovat kunnan merkityksen lisääminen arjen yhteisönä, kiinnostus osallistua paikalliseen toimintaan, sekä kuntalaisten monikanavaisten vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen. Esimerkiksi suureneva kuntakoko edellyttää uusien toimintamallien käyttöönottoa, jotta lähivaikuttaminen toteutuisi joka puolella Oulua.

Kuntalaisilla on lakiin perustuva oikeus vaikuttaa itseään koskevaan kaupunkisuunnitteluun ja päätöksentekoon, sekä saada tietoa päätöksistä. Kaupungin valmistelussa olevista asioista kerrotaan kuntalaisille jo suunnitteluvaiheessa, jotta asukkaat voivat ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa suunnitteluun. Asukkaat ovat oman asuinalueensa ja kaupungin palveluiden asiantuntijoita. Kuntalaisten kokemuksellista tietoa hyödynnetään esimerkiksi kaupungin palveluita koskevassa suunnittelussa, kehittämisessä ja päätöksenteossa.

Oulussa toimintaa ohjaa kuntalaisten osallisuuden ja vaikuttamisen ohjelma. Kaupunki on jaettu 22 suuralueeseen, joissa jokaisella toimii kaikille avoin yhteistyöryhmä (YTR). Jokaiselle suuralueelle on nimetty kuntalaisvaikuttamisen koordinaattori, joka toimii asukkaiden linkkinä päättäjien ja hallinnon suuntaan. Yhteistyöryhmä on alueellinen vaikuttajaryhmä, jossa on mukana asukkaita, asukasyhteisöjä, yhdistyksiä ja luottamushenkilöitä sekä julkisten ja yksityisten palveluiden edustajia. Yhteistyöryhmän kokouksissa käsitellään suuralueen tai koko kaupungin ajankohtaisia asioita. Lisäksi yhteistyöryhmät antavat

lausuntoja ja tekevät kannanottoja ja aloitteita. Vuosittaisten Oulun raatien tavoitteena on edistää kuntalaisten vaikuttamista kunnan pitkän aikavälin tavoitteisiin ja palvelujen järjestämiseen. Oulun raati -tilaisuudet järjestetään esimerkiksi osana kaupunkistrategian, palvelujen järjestämishjelman tai talousarvioprosessin laadintaa tai päivitystä. Puheenjohtajana toimii kaupunginhallituksen puheenjohtaja.

Oulun kaupungin alueella toimii vuoden 2015 alussa yhteensä 16 asukastupaa ja yhteisöjen tilaa, joiden toiminta on kaikille avointa. Asukastuvalla voi kahvitella tai syödä edulliseen hintaan, ja tiloissa järjestetään myös harrastustoimintaa ja atk-ohjausta. Ohjaajilta saa myös asiointiapua. Asukastupa työllistää vaikeasti työllistyviä, ja tarjoaa mm. virikkeitä vanhuksille ja toimintamahdollisuuksia vähävaraisille.

Konsernipalveluihin sisältyy myös monikulttuurikeskus. Monikulttuurisuudella viitataan yksinkertaisesti siihen, että yhteiskunnassa elää monta kulttuuria rinnakkain. Toisaalta monikulttuurisuutta voidaan pitää tavoitetilana. Se on suvaitsevaa, rauhanomaista ja värikästä kulttuurien yhteiseloä. Monikulttuurisuuden kysymyksissä maahanmuuttajien kotoutuminen on tärkeä aihe myös Oulussa. Yhdenvertaisuusperiaatteen toteutumiseksi peruspilarina pidetään lakia kotoutumisen edistämisestä.

Oulun kaupungin ja muiden paikallisten viranomaisten vastuulla on edistää toiminnallaan kansainvälisyyttä, yhdenvertaisuutta, eri väestöryhmien välistä myönteistä vuorovaikutusta sekä hyviä etnisiä suhteita ja kulttuurien välistä vuoropuhelua. Kotouttamisen tavoitteena tulee olla maahanmuuttajan oman aktiivisuuden edistäminen sekä toiminnan kahdensuuntaisuus. Onnistuneessa kotoutumisessa maahanmuuttaja saavuttaa muun väestön kanssa tasavertaisen aseman yhteiskunnassa niin oikeuksien kuin velvollisuuksienkin osalta. Kotoutumisen tärkeimmät edellytykset ovat kielitaito ja työllistyminen.

Tutkimusten mukaan kulttuurien väliset asiakaspalvelutilanteet koetaan usein turhauttavina sekä virkailijoiden että asiakkaiden näkökulmasta. Syynä on usein palvelun tarpeiden ja tarjonnan kohtaamattomuus, mutta myös kielivaikeudet, asenteet ja kulttuurierot. Kuitenkin, palveluiden järjestämisen peruseriaate on ulkomaalaistaustainen asukas yhdenvertaisena kuntalaisena. Käytännössä huomiota tulee kiinnittää kielivalikoimaan asiakkaille suunnatussa tiedottamisessa, kielitaitoisen asiantuntijan tai tulkin käyttöön asiakaspalvelutilanteessa, henkilöstön osaamiseen asiakasryhmän erityistarpeisiin liittyen sekä asenteisiin. Ainoastaan maahanmuuttajille suunnattuja erityispalveluita tuotetaan silloin, kun ne on laissa säädetty tai tarkoituksenmukainen kotoutuminen sen edellyttää.

Oulun kaupungin omissa tai sen tukemissa toiminnoissa ei hyväksytä rasistista puhetaapaa, ilmauksia, vitsejä tai symboliikkaa. Rasistisille ilmauksille on nollatoleranssi, ja kaupunki pyrkii osallistumaan ja tukemaan rasismia vastaan työtä.

2.5 Kaupungin yhdenvertaisuustyötä tukemassa

TE-toimisto

Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto (TE-toimisto) tarjoaa julkisia työ- ja elinkeinopalveluita (TE-palveluita) henkilö- ja yritysasiakkaille. TE-palveluiden tehtävänä on turvata osaavan työvoiman saatavuus, työllistää työnhakijat nopeasti sekä parantaa yritysten, yhteisöjen ja muiden työnantajien toimintaedellytyksiä. Palvelutarve määritellään asiakkuuden alussa ja sitä arvioidaan tarvittaessa uudelleen yhdessä TE-toimiston asiantuntijan ja asiakkaan kanssa.

TE-palvelut on koottu kolmeen palvelukokonaisuuteen. Työnvälitys- ja yrityspalveluiden asiakkaina ovat yritykset, yhteisöt ja muut työnantajat ja aloittavat yrittäjät sekä työnhakijat, joiden osaaminen ja ammattitaito tarjoavat edellytykset sijoittua suoraan avoimille työmarkkinoille. Osaamisen kehittämispalvelut ovat tarkoitettu työnhakijoille, joiden työllistyminen edellyttää osaamisen kehittämistä tai jotka pohtivat urasuunnitteluun liittyviä kysymyksiä. Kolmanneksi, tuetun työllistymisen palveluiden kohderyhmänä ovat yksilöllistä ja/tai moniammatillista tukea tarvitsevat työnhakijat.

TE-toimisto palvelee asiakkaita verkossa, puhelimitse ja kasvokkain. Monet aiemmin henkilökohtaista käyntiä vaatineet ilmoitusluontoiset asiat voi hoitaa verkossa tai soittamalla puhelinpalveluumme. Yhdenvertaisuus huomioiden, Pohjois-Pohjanmaan TE-toimistolla on sekä asiakaspalvelussa että henkilöstön ohjauksessa käytössä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, jotka päivitetään tarpeen mukaan.

Oulun yliopisto

Oulun yliopisto on kansainvälisesti toimiva tiedeyliopisto, joka rakentaa tulevaisuuden uutta osaamista, hyvinvointia ja sivistystä monitieteellisen tutkimuksen ja koulutuksen keinoin. Oulun yliopisto tutkii ihmistä ja kulttuureja muuttuvassa elinympäristössä sekä uuden teknologian mahdollisuuksia ihmisen ja ympäristön hyvinvoinnin edistämiseksi. Oulun yliopisto on pohjoisuuden monitieteinen asiantuntija. Vuonna 1958 perustettu, 16 000 opiskelijan ja 3000 työntekijän muodostama tutkimus- ja koulutusyhteisö on yksi Suomen suurimpia ja monialaisimpia yliopistoja.

Oulun yliopistoon on kaikilla yhdenvertainen mahdollisuus hakea opiskelijaksi. Samoin Oulun yliopistoon on kaikilla yhdenvertainen mahdollisuus hakea työntekijäksi. Kaikilla on mahdollisuus hakea Oulun yliopiston avoimen yliopiston opintoihin. Yhdenvertaisuutta ja mahdollista syrjintää kehitetään ja kartoitetaan opiskelijoiden hyvinvointikyselyillä ja henkilökunnan hyvinvointikyselyillä. Oulun yliopisto aikoo edistää eri ryhmien yhdenvertaisuutta yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolainsäädännön mukaisilla kartoituksilla sekä jatkuvalla suunnittelu- ja kehittämistyöllä.

Yliopiston tavoitteena on kehittää yliopistopedagogisten opintojen yhdenvertaisuusnäkökulmaa. Lisäksi tavoitteena on tukea ja sopia erityisjärjestelyistä tarvittaessa opiskelijoiden henkilökohtaisessa opintosuunnitelmassa. Kansainvälisen henkilökunnan ja kansainvälisten opiskelijoiden kotouttaminen on myös tärkeä kehittämiskohde. Lisäksi eri opintoalojen välinen yhdenvertaisuus on noussut esiin opiskelijakyselyissä.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen vaatii tietoja aiemmasta tilanteesta ja kehityksestä. Oulun yliopistossa ja muissa yliopistoissa on tuotettu kyselyjä, tilastoja ja tutkimuksia, joita tässä työssä voi hyödyntää. Vuosittaiseen kartoittavaan tilastointiin perustuvan vaikuttavuusarvioinnin mukaisesti tehdään muutoksia toimenpiteiden valinnassa sekä seuraavan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laatimisessa. Sukupuolen mukaan eritellyt tilastot antavat määrällistä informaatiota sukupuolten tasa-arvon kehityksestä yliopistossa. Niiden kautta päästään tarkastelemaan myös yliopistossa ongelmallista horisontaalista (naiset opiskelevat tai työskentelevät eri toimialoilla ja tehtävissä kuin miehet) ja vertikaalista segregatiota eli erottelua (naiset ja miehet toimivat eri hierarkiatasoilla) sekä kehittämään erottelua purkavia toimenpiteitä.

Oulun yliopistossa tuotetaan ja seurataan säännöllisesti tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön tarvitsemia tilastoja mm. Henkilöstötiedot -asiakirjan ja KOTA -tietokannan avulla. Henkilöstötilastot tuotetaan vuosittain ja julkaistaan Henkilöstötiedoissa tilinpäätöksen yhteydessä. Tilastojen analysoinnin perusteella tehtyjen havaintojen pohjalta ryhdytään vaadittaviin toimenpiteisiin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Toimenpiteiden toteuttaminen on yliopiston johdon ja yksiköiden sekä henkilökunnan, opettajien ja opiskelijoiden vastuulla. Vastuu seurannasta ja arvioinnin toteuttamisesta on yliopiston johdolla ja tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunnalla. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman toimeenpanon vaikutuksia arvioidaan vuosittain. Lisäksi suunnitelman ajantasaisuus käydään läpi vähintään kolmen vuoden välein.

Oulun seudun koulutuskuntayhtymä

Oulun seudun koulutuskuntayhtymä, Osekk on Hailuodon, Iin, Kempeleen, Limingan, Lumijoen, Muhoksen, Oulun ja Tyrnävän omistama, vuonna 1994 perustettu koulutuskuntayhtymä. Osekin koulutuspalvelut toteuttaa Oulun seudun ammattiopisto, OSAO. OSAO on monialainen oppilaitos, joka tarjoaa ajantasaista, monimuotoista ja työelämän tarpeisiin vastaavaa koulutusta. Vetovoimaltaan, laajuudeltaan ja tuloksiltaan OSAO sijoittuu ammattiopistojen kärkeen Suomessa. Ammattiopistossa opiskelee noin 11 300 opiskelijaa, joista nuorten koulutuksessa n. 6000 ja aikuiskoulutuksessa n. 5 300. Tarjonnassa on kahdeksan koulutusala, 32 perustutkintoa ja 63 koulutusohjelmaa.

Oulun seudun koulutuskuntayhtymän tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön perustana on Suomen perustuslaki (6§). Kuntayhtymässä tasa-arvolla tarkoitetaan erilaisuuden hyväksymistä ja oikeudenmukaista kohtelua sukupuoleen, ikään, uskontoon, rotuun, koulutukseen tai muuhun taustaan katsomatta. Osekin tasa-arvosuunnitelmassa määritellään ne

tavat, joilla kuntayhtymä työnantajana ja oppilaitoksena tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskien henkilöstöä ja opiskelijoita. Kuntayhtymän tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu on liitetty kiinteästi kuntayhtymän toiminta- ja taloussuunnitelmapirosessiin. Kuntayhtymän henkilöstötoimikunta toimii kuntayhtymän tasa-arvotoimikuntana, jonka tehtävänä on laatia vuosittain ehdotus toimenpiteiksi tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi, seurata tasa-arvosuunnitelman toteutumista ja ottaa kantaa havaitsemiinsa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusongelmiin sekä tehdä parannusehdotuksia havaitsemiinsa epäkohtiin sekä tarkistaa vuosittain tasa-arvosuunnitelma. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta raportoidaan yhtymän henkilöstöraportissa. Tasa-arvotoimikunnassa on työnantajan, työntekijöiden sekä opiskelijoiden edustus.

Tasa-arvolain 6b §:n mukaan oppilaitoksessa tulee vuosittain yhteistyössä henkilöstön ja opiskelijoiden edustajien kanssa laatia oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävä tasa-arvosuunnitelma. Oulun seudun ammattiopiston tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslainsäädännön mukainen suunnitelma laaditaan osana opetussuunnitelmatyötä. Opetussuunnitelma sisältää kaikkia koulutusaloja ja tutkintoja varten yhteisen osan ja tutkintokohtaisesti eriytyvät osat. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on osa Oulun seudun ammattiopiston opetussuunnitelman yhteistä osaa ja hyväksytään opetussuunnitelmapirosessin mukaisesti.

Osaossa tehdään vuosittain tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskartoitus osana opiskelijoiden Olokyselyä. Kyselyn tulokset käsitellään tasa-arvotoimikunnassa, Osaon johtoryhmässä, yksiköiden johtoryhmissä, yksiköiden työpaikkakokouksissa sekä osastokokouksissa. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen saattaa eri yksiköissä ja koulutusaloilla vaatia hyvinkin erilaisia toimenpiteitä. Osaon tasa-arvosuunnitelman mukaan yksikkökohtaiset toimenpiteet linjataan vuosittain ammattiopiston käyttösuunnitelmassa ja niiden toteutuminen arvioidaan käyttösuunnitelman toteumaraportissa.

3 KÄYTÄNNÖN KOKEMUKSET YHDENVERTAISUUDEN TOTEUTUMISESTA OULUSSA

Yhdenvertaisuustyöryhmä kartoitti vähemmistöryhmien kokemuksia pyytämällä lausuntoja eri ryhmiä edustavilta järjestöiltä ja yhdistyksiltä. Kantaa ottivat myös Oulun kaupunkia edustavat tahot. Näin pyrittiin saavuttamaan oikeaa kokemustietoa palveluiden kohderyhmiltä ja syrjintävaarassa olevilta henkilöiltä. Lausunnot vastaavat kysymyksiin, millaisia toimintoja yhdenvertaisuuden edistämiseksi on jo olemassa, millaisia kehityskohteita ehdotatte, ja millaisia toimenpiteitä olisi hyvä tehdä.

3.1 Ikä

Kuka tahansa voi tulla syrjityksi ikänsä perusteella, vaikka ikä saattaakin olla heikosti tunnistettu syrjintäperuste. Ikäsyrjintä voi kohdistua mihin tahansa ikäryhmään. Kuitenkin ikäsyrjintä kohdistuu usein nuoriin tai ikääntyneisiin ihmisiin. Erityisryhmään kuuluvat myös lapset, sillä he voivat kärsiä monin tavoin syrjinnästä, väärinkäytöksistä ja kiusaamisesta, eivätkä ole tietoisia oikeuksistaan tai kykene etsimään asiantuntevaa apua.

Erilainen suhtautuminen eri-ikäisiin on luonnollista. Aina suhtautuminen ei kuitenkaan edistä tasavertaista kohtelua. Vaarana on se, että nuoret ja vanhat nähdään yksinomaan avun tarvitsijoina eikä tasavertaisina toimijoina, joille tulee taata yhtäläiset mahdollisuudet osallistua yhteiskuntaan. Rakenteiden muuttuessa nopeasti keski-ikäisten ihmisten ehdoilla (esimerkiksi sähköisen asioinnin yleistyessä) iäkkään ihmisen saama palvelu voi kaventua.

Haasteita ikäsyrjinnän ja siihen liittyvän moniperusteisen syrjinnän torjumiseksi on tunnistettu erityisesti seuraavilla alueilla: romanilasten ja nuorten koulutus, maahanmuuttajanuoriin kohdistuva syrjintä ja rasismi, saamelaislasten omakieliset palvelut, ikääntyneiden vammaisten ihmisten työllisyys ja nuoriin maahanmuuttajataustaisiin naisiin kohdistuva kunniaväkivallan uhka, pakkoavioliitot ja hyväksikäyttö.

MLL Lasten ja nuorten puhelin ja netti

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on avoin valtakunnallinen kansalaisjärjestö, joka edistää lapsen oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Lasten ja nuorten puhelin ja netti ovat maksuttomia suomenkielisiä auttavia palveluita, joissa vastaajina toimivat MLL:n kouluttamat aikuiset vapaaehtoiset. Toiminnan vuosiraportista 2013 käy ilmi, millaisia yhdenvertaisuuden epäkohtia lapset ja nuoret kokevat tänä päivänä.

Yhteydenottojen aiheet ovat vaihtelevia, arkisista asioista vakaviin ongelmiin. Puheluiden teemoissa valtaosa (46 %) koski arjen yksinäisyyttä. Nettiyhteydenotot koski-

vat taas yleisimmin masentuneisuutta tai ahdistusta, kaverisuhteita, kiusaamista ja seurustelua. Vuosiraportissa nostetaan erityiseksi huolenaiheeksi aikuisten ongelmakäyttäytymisen vaikutukset lapsiin ja nuoriin.

Raportissa esitetään suosituksia lasten ja nuorten yhdenvertaisuuden parantamiseksi. Ensinnäkin, lapset ja nuoret tarvitsevat heille suunnattua ja suunniteltua tiedotusta omista oikeuksistaan ja tukimahdollisuuksista. Konkreettiset esimerkit ja toimenpideohjeet ovat tarpeen esimerkiksi kaltoinkohtelun uhreille. Toiseksi, kaupungin nuorille täytyy tarjota erilaisia kohtaamispaikkoja, välineitä ja tapoja kertoa asioistaan häntä lähellä oleville ammattilaisille. Kohtaamisissa tarvitaan aikaa.

ONE -Oulun nuorten edustajisto

ONE:n tehtävänä on tuoda nuorten ääni kuuluviin oululaisessa päätöksenteossa. Taivitteena on vaikuttaa asioihin, jotka kohdistuvat tavalla tai toisella nuorisoon. Toiminnan yhtenä taustatekijänä on nuorisolaki, jonka tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista, sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja.

Tilannekartoituksen mukaan Oulun ala- ja yläkouluissa on käytettävissä VERSO -toimintaa (Vertaissovittelun ohjelma kouluille), sekä Kiva-koulu -toimintaa (kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma). Nuorten aktiivisuutta Oulussa tukee nuorisotoiminta, sekä nuorisoryhmien ja -järjestöjen yhteistyö. Lähes jokaisella Oulun alueella on oma nuorisotoimitila. Tilat ovat kaikille ilmaisia ja niihin kaikki ovat tervetulleita, kuuluivat he vähemmistöön tai eivät.

ONE koki, että nuoria ei varsinaisesti syrjitä Oulussa. Nuoret jäävät kuitenkin usein paitsioon itseään koskevassa päätöksenteossa. Nuorilla ei ole samanlaista konkreettista vaikuttamismahdollisuutta kuin täysi-ikäisillä on. Heillä ei ole äänioikeutta ennen 18-vuoden ikää, pois lukien seurakuntavaalit. Kukaan ei tunne nuorten mielipiteitä ja ajatuksia yhtä hyvin kuin he itse. Vahvempi osallistuminen päätöksentekoon aktivoi nuoret yhteiskuntaan ja sen toimintaan jo varhain, ja tällä aktivoitumisella on suuri vaikutus tulevaisuudessa. Nuoret ovat tulevaisuuden päättäjiä, ja tämä fakta ei riipu siitä, minkälaisia ryhmiä nuorten sisällä on. Nuoret myös tarvitsevat edunvalvontaa. Nuoret yksinkertaisesti tarvitsevat vahvemman jalansijan Oulun kaupungin päätöksenteossa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi alueellisessa sivistys- ja kulttuuri sekä kaa-voitusasioissa heidän mukaan ottamista työryhmään tai muuhun suunnitteluun, erityisesti silloin kun asia koskee nuoria joko suorasti tai epäsuorasti. Oulun kaupungin nuorten hyvinvointisuunnitelmatyöryhmässä ei ole nuoria mukana, mikä sinällään tiivistää nykyisen tilanteen täysin.

Syrjäseutujen koulupalvelut sekä liikuntapalvelut vaativat parannusta. Keskustelua on herättänyt esimerkiksi uimahallin rakentaminen Kiiminkiin, mille olisi tarvetta. Syrjäseuduilla täytyy huolehtia liikuntapalveluiden ja harrastusmuotojen monipuolisuus-

desta. Koulujen yhteydessä esimerkiksi Kastellin monitoimitalolla on opiskelijoilla kuntosalin käyttömahdollisuus, mutta suuressa osassa lukioita ja peruskouluja ei tätä mahdollisuutta ole. Koulun yhteydessä olevien palveluiden monimuotoisuus täytyy parantua, ja ONE esittääkin, että ilmaisia kuntosaleja hankitaan koulujen yhteyteen.

Monissa kouluissa on havaittavissa terveystalvuiden puutetta. Terveystalvohoitaja ei ole joka päivä paikalla ja avun saatavuus on näin vaikeaa. Koululaisten terveyden huolto on tärkeä osa-alue, joten tähän olisi panostettava. Nuoret tarvitsevat kasvaessaan vertaistukea ja kuuntelevaa aikuista. Yksi merkittävä nykyajan haaste on netti-kiusaaminen, johon täytyy nuorten palveluiden ammattilaisten puuttua ja lisätä resursseja.

Jotta nuoret olisivat yhdenvertaisemmassa asemassa Oulun kaupungin alueella, tulisi heillä olla alueellisestikin yhtälaiset mahdollisuudet. Pienemmillä syrjäkylillä ja asutuskeskuksissa tulee olla yhdenvertaisemmat kulkemismahdollisuudet kuin tällä hetkellä. Kaukana keskustasta asuvilla nuorillakin tulee olla nuorisotila asuinalueellaan.

Vanhusneuvosto

Oulun kaupungissa on vuonna 2013 perustettu Vanhusneuvosto erityisesti ikäihmistien asioiden edistämiseksi. Vanhusneuvosto ottaa kantaa monipuolisesti iäkkäiden yhdenvertaisuuden puolesta.

Vanhusneuvoston mukaan, Oulussa on tehty laajassa yhteistyössä ikääntymispoliittisia linjauksia, ”Yhdessä ikäihmistien asialla”, ja muun muassa vuoden 2013 kaupungin asuntopoliittiset linjaukset huomioivat ikäihmistien määrän lisääntymisen (Oulun kaupunginvaltuusto 17.6.2013 § 99). Kaupungissa on tuettu ikääntyvien yhdenvertaisuutta muistineuvonnan pisteillä, sekä ikääntyneiden omalla ja maksuttomalla neuvontapalvelu Ainolla.

Oulussa ollaan mukana useissa ikääntyviä koskevissa hankkeissa, kuten Kaste (sosiaali- ja terveystalvitiittinen kehitystyö), Passeli-ohjelma (esteettömyyden edistäminen), Omaishoidon ohjelma, Juuri-hanke (kaltoinkohtelun ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy) sekä Avaus (hyvinvointipalveluiden uudistus).

Vanhusneuvosto näkee useita kehittämiskohteita Oulun palveluissa. Tärkeäksi koetaan vanhustalvulain noudattaminen ja valvonta, mikä edellyttää suunnitelman tekemistä ikääntyneen väestön tukemiseksi lain edellyttämällä tavalla (§5). Kaupunkiin toivotaan myös vanhustalviamiehen toimen perustamista.

Kotipalveluun ja –hoitoon kaivataan lisää resursseja, mutta myös hoivakoteja tarvitaan lisää. Ikääntyneiden henkilöiden omat toiveet asumisen ja hoidon järjestämisessä on huomioitava aiempaa paremmin. Kuten lapsille, nuorille ja aikuisillekin, myös ikäihmisille tulisi perustaa erityisiä harrastus- ja kokoontumispaikkoja. Mielenterveys-

ja päihdeongelmaisten hoitoonpääsy tulisi saattaa yhdenvertaiseksi nuorempien henkilöiden kanssa. Lisäksi kolmannen sektorin työ tulisi huomioida ikäihmisten palvelujen antajana ja erityisenä hyvinvoinnin lisääjänä.

Edellisten lisäksi, tiedotuksessa ja esimerkiksi liikennejärjestelyissä ei ole aina huomioitu ikääntyvien näkökulmaa. Ikääntyvien työnhakijoiden syrjinnän poistamiseen toivotaan ratkaisuja. Vanhusneuvosto ottaa myös kantaa hengellisen tuen saamiseen esimerkiksi laitoksissa, ja haluaa kaikille yhdenvertaisen kohtelun saattohoidossa ja kuolemassa.

3.2 Sukupuolinen ja seksuaalinen suuntautuminen

Nykyaikana sukupuolisten ja seksuaalisten suuntautumisten monimuotoisuus on pyritty tunnustamaan julkisyhteisöissä, ja samalla vähentämään heteronormatiivisuuden asennetta. Seksuaalisen suuntautumisen voi määritellä heteroksi, homoksi, lesboksi, biseksuaaliksi, aseksuaaliksi, joksikin muuksi tai määrittelemättömäksi. Ilmaus HLBTI -ihmiset (homo-lesbo-bi-trans-inter) on myös nykyään käytössä, ja kattaa niin seksuaalisesti kuin sukupuolisesti valtaväestöstä erilaista suuntautumista. Heterous ajatellaan usein muita seksuaalisuuden muotoja hyväksyttävämmäksi ja otetaan oletusarvona. Tällöin vähemmistöjen edustajat ovat syrjintävaarassa, vaikka lain mukaan seksuaalinen tai sukupuolinen suuntautuminen ei saa asettaa ihmisiä eriarvoiseen asemaan.

Oulun Seta Ry

Oulun Seta ry toimii sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen asialla, ja järjestää monipuolista vertaistoimintaa laajalla kirjolla niin erilaisten tukiryhmien kuin vapaamuotoisempien illanviettojen muodossa.

Seta:n lausunnon mukaan yhdenvertaisuuslaki, perustuslaki, sekä laki miehen ja naisen välisestä tasa-arvosta takaavat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille riittävät perusoikeudet. Myös tasa-arvovaltuutetun työnkuvaan kuuluu sukupuolivähemmistöjen oikeuksien valvominen. Oulussa Seta tarjoaa mahdollisuuksien mukaan koulutusta moninaisuuden kohtaamiseen.

Oulussa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuutta voisi huomioida seuraavien näkökulmien kannalta. Sukupuolivaikutusten arviointi kunnallisessa päätöksenteossa parantaisi aivan kaikkien yhdenvertaisuutta, ei ainoastaan sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten hyvinvointia. HLBTI -ihmiset kärsivät tilastollisesti enemmän mielenterveysongelmista kuin valtaväestö. Tähän osasyynä on syrjintä. Rakenteellinen syrjintä on syrjinnän muodoista sellainen, johon on helpointa puuttua, kun taas satunnainen syrjintä on hankalampaa ja vaikeampaa osoittaa todeksi.

Vapaaehtoistoiminnan osalta toteuttamisvastuu kuuluu yhdistyksille, ja lakisääteisten velvollisuuksien täyttämistä vastaavat kunnalliset ja valtiolliset toimijat. Yhdistystoiminta on kuitenkin hyvin riippuvaista kunnallisista avustuksista. Kunnan työntekijöille järjestettävä koulutus ei myöskään ole ilmaista. Yhdenvertaisuuskoulutuksissa on myös se huono puoli, että niihin osallistuvat usein vapaaehtoisesti vain he, jolle koulutus ei ole kaikkein tarpeellisinta.

3.3 Etninen alkuperä, kieli ja kansallisuus

Suomessa etnisen alkuperänsä perusteella syrjinnän vaarassa ovat etniset vähemmistöt kuten esimerkiksi romanit, maahanmuuttajat sekä saamelaiset. Etnisyys on moniulotteinen ilmiö, jonka keskeisiä käsitteitä ovat etninen identiteetti ja etninen ryhmä. Etninen identiteetti on erityinen kulttuuriseen taustaan liittyvä tapa olla suhteessa itseen, toiseen ja ympäristöön. Etnisellä ryhmällä taas tarkoitetaan ryhmää, jolla on yhteinen alkuperä, kulttuuri ja ryhmäidentiteetti. Kansainvälistymisen johdosta taustaltaan, kansallisuudeltaan ja kieleltään erilaiset ihmiset kohtaavat yhä enemmän, jolloin etniset kysymykset korostuvat vuorovaikutuksessa.

Oulun kaupungissa pääasiallinen asiointikieli on suomi. Tämä koskee sekä asiakaspalvelua, tiedottamista että asiakkaille annettavaa ohjausta ja neuvontaa. Tulkkausta, mukaan lukien viittomakieli, käytetään tarvittaessa. Maahanmuuttajille Oulun kaupunki tarjoaa www-sivuilla tietoa niin englannin-, venäjän-, viron-, somalin-, arabian- kuin kiinankielelläkin.

Kulttuuri, uskonto, vakaumukset ja asenteet ovat hyvin merkittäviä tekijöitä yhdenvertaisuuden haasteina. Kieli voi olla yhdenvertaisuutta lisäävä tai rajoittava tekijä, sillä valtakielen käytön hallitseminen on oleellinen osa yhteisöön sopeutumista. Yleissivistävä koulutus vähentää ennakkoluuloja ja ehkäisee kielteisten vakiintuneiden käsitysten tai ääriajattelun vaikutusta ihmisen toiminnassa. Kotoutumisen kannalta ensisijaisten valtakulttuurin käytäntöjen oppiminen ja ymmärtäminen on maahanmuuttajille tärkeää, vaikka samanaikaisesti halutaan säilyttää oma kulttuuri-identiteetti ja omat juuret.

Erilaisena arjessa – selvitys romanien syrjintäkokemuksista

Vähemmistövaltuutetun raportti romanien syrjintäkokemuksista julkaistiin 2014. Raportin tarkoitus oli selvittää romanien kokemuksia kuvailevasti ja selittävästi nykyäänä. Selvityksessä kuultiin 249 romanina, jotka tulivat pääkaupunkiseudulta, Jyväskylästä, Lahdesta, Savonlinnasta, Karjalohjalta ja myös Oulusta. Osallistujista 69 – 85 % kertoi kokeneensa syrjintää edellisvuoden aikana, mikä on huomattava luku keskusteltaessa romanien yhdenvertaisuudesta.

Perustuslain 17 §:ssä on kirjattu romanien oikeus ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan. Käytännössä on kuitenkin pohdittava, kuinka romanikulttuurin elinvoimaisuutta voisi edistää, ja toisaalta parantaa valtaväestön tietämystä romanikulttuurista.

Pääteemoina selvityksessä korostuvat työelämä, asuminen ja yksilön oikeudet romanien keskinäisissä suhteissa. Selvitys kuvaa useita tilanteita, kuinka romaneita on si-
vuutettu työhaussa, heidän taitojaan on epäilty aiheetta, tai työpaikoilla he ovat
joutuneet kiusatuiksi. Romanien asumisessa keskeiseksi kysymyksiä nousi syrjintä
asunnonhaussa, sekä romaniyhteisön sisäisten ristiriitojen vaikutukset henkilön oi-
keuteen päättää omasta asuinpaikastaan. Lisäksi nostetaan esiin esimerkiksi roma-
nivaatetuksen vaikutukset syrjintään. Yleisesti ottaen on selvää, että valtaväestöllä
on vahvoja ennakkoluuloja romaneita kohtaan, jolloin romanit eivät tule kohdelluksi
yksilöinä, vaan ainoastaan yhteisönsä edustajina.

Vähemmistövaltuutetun mukaan, romanien yhdenvertaisuuden edistämiseksi olisi ra-
kennettava avointa vuoropuhelua ja luottamusta niin romaniyhteisön sisällä kuin ro-
manien ja valtaväestön välillä. Kaupungeissa voitaisiin pohtia keinoja parantaa ro-
manien koulutustasoa, ja järjestää keskustelutilaisuuksia romanien ja eri työnantajien
välille. Syrjinnän vastaisia toimenpiteitä ja tietoa yksilönoikeuksista romaniyhteisössä
kaivataan. Vuoropuhelun tiivistämisen lisäksi romanikulttuurista olisi tärkeää välittää
myönteistä tietoa niin, että piileviä ennakkoluuloja voidaan horjuttaa.

Monikulttuurikeskus Villa Victor

Oulun kaupungin monikulttuurikeskuksen toiminnan kulmakivi on Z. Topeliuksen lau-
se: ”Ihmisen arvoa ei ratkaise se, mistä hän on tullut, vaan minne hän on matkalla.”
Monikulttuurikeskuksen toiminnalla edistämme sekä maahanmuuttajien että kanta-
väestön vuorovaikutusta ja toisiltaan oppimista, nopeutamme kotouttamista sekä eh-
käisemme syrjäytymistä. Kaikki asiakkaat ovat tervetulleita toimintaan yhdenvertaisi-
na. Edistämme yleistä toisten ihmisten kunnioittamisen, hyväksymisen ja välittämisen
ilmapiiriä. Keskuksessa tapahtuu monenlaisia toimintoja samaan aikaan, ja sinne voi
tulla käymään ilman erityistä asiaa. Keskus on sekä tiedonsaannin, integraation, vi-
rikkeiden että viihtymisen paikka. Tiedonvälityksen, neuvonnan ja kielikurssien lisäksi
Villa Victor järjestää erilaisia juhlia ja teematilaisuuksia.

Oulussa sosiaalista integraatiota voitaisiin edistää ja helpottaa luomalla tilaisuuksia,
joissa eri kulttuurit esittäytyvät valtakulttuurille ja päinvastoin. Tällaisissa tilaisuuksis-
sa kulttuureja yhdistäviä hyviä teemoja ovat ruoka, musiikki ja tanssi, käsityöt ja ku-
vataide, elokuvat, kasvatus, lasten- ja vaikka nuorten kasvatuskulttuuri. Näiden tee-
mojen lisäksi mukana voi olla kulttuurihistoriaa, uskonnollisia juhlia ja tapoja sekä
muuta kulttuuriperintöä.

Joulukuussa 2013 Villa Victorin toimesta toteutettiin pienimuotoinen tyytyväisyys-
kysely maahanmuuttajien keskuudessa koskien viranomaispalveluita Oulussa. Kyse-
lyyn vastasi 84 henkilöä: 44 naista ja 38 miestä 26 kansalaisuudesta. Tämän kyselyn
perusteella voidaan sanoa, että suurin osa maahanmuuttajien ongelmista johtuu kieli-
taidon puutteesta ja siitä johtuvista väärinkäsityksistä.

Seuraavia kehityskohteita on erityisesti huomioitu. Kaikille pysyville maahanmuuttajille koulutetaan suomenkielen perustaidot lukemiseen ja kirjoittamiseen. Tuetaan myös maahanmuuttajien muita arjessa tarvittavia valmiuksia, kuten lasku ja mittaamista. Tätä toteutetaan jo Oulun Settlementin naisten koulussa. Tärkeimpiin viirastoihin ja julkisiin tiloihin laitetaan kyltit myös englanninkielellä. Edellisten lisäksi, pyritään lisäämään ulkomaalaistaustaisia työntekijöitä kaupungissa, ja tuetaan etnisten ryhmien ja yhdistysten kokoontumisia vuokraamalla edullisesti sopivia tiloja.

Saamelaiset – Giellagas-instituutti

Saamelaisia on Suomessa on noin 10 000, joista Oulun seudulla asuu noin 720. Saamelaisten kotiseutualue sisältää Enontekiön, Utsjoen ja Inarin kunnat sekä Sodankylän pohjoisosan Lapin paliskunnan alueen, mutta yli 65 % Suomen saamelaisista asuu kotiseutualueidensa ulkopuolella. Heitä nimitetään yleisesti ulkosaamelaisiksi. Suomessa puhutaan kolmea saamen kieltä: pohjoissaamea, inarinsaamea ja koltansaamea. Saamelaiset ovat Euroopan unionin alueen ainoa alkuperäiskansa, ja heillä on perustuslain mukainen oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan saamelaisten kotiseutualueella ja sen ulkopuolella.

Oulussa saamelaisten yhdenvertaisuutta on edistetty pohjoissaamen kielen ja kulttuurin opetussuunnitelmalla. Pohjoissaamen kielen perusopetusta annetaan Kastellin ja Länsituulen kouluilla. Mäntylä-Snellmanin päiväkodissa järjestetään pohjoissaamenkielistä varhaiskasvatusta ja kokopäiväistä kerhotoimintaa. Tavoitteena on lujittaa saamelaisten oppilaiden identiteettiä ja saamenkielen taitoa, sekä auttaa lapsia suhtautumaan myönteisesti kaksikielisyyteen. Yhtenä osana varhaiskasvatusta on myös saamelaiskulttuurin erityispiirteiden välittäminen. Saamelaisten yhdenvertaisuuden tunnustamiseksi, Oulussa on kaupunginhallitus päättänyt liputtaa saamelaisten kansallispäivää 6.2.2015 alkaen.

Saamelaiskäräjät ovat selvittäneet opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämällä varoilla kielipesätoiminnan tarpeita ja mahdollisuuksia Oulun, Jyväskylän ja Tampereen seuduilla. Kielipesä tarkoittaa päiväkotitoimintaa, jossa lapsille opetetaan kotoisessa olevaa kieltä ja kulttuuria. Selvityksessä kävi ilmi, että saamenkielistä palvelua ja toimintaa, kuten käsityökurseja ja perheleirejä toivottiin. Tärkeä kysymys on, kenen vastuulla ulkosaamelaisten toiminnan järjestäminen on. Yhdistysten resurssit ovat vaihtelevat ja aktiivit vapaaehtoistoimijat väsyvät. Tällä hetkellä saamelaisalueen ulkopuoliset kunnat eivät ole tasa-arvoisessa asemassa saamelaisalueen kuntien kanssa, ja valtio tukee nimenomaan saamelaisalueen kuntia. Ulkosaamelaisten edustajan tai virkamiehen palkkaamiselle on selkeä tarve.

Saamelaisten yhdenvertaisuutta Oulussa voisi edistää myös seuraavilla konkreettisilla toimilla. Pohjoissaamenkielisestä päivähoitosta ja esiopetuksesta sekä perusopetuksesta tulisi tiedottaa selkeämmin Oulun kaupungin nettisivuilla. Kotihoidossa oleville saamenkielisille lapsille tulisi alkaa tarjota avointa varhaiskasvatusta pohjois-

saameksi, esimerkiksi pari tuntia viikossa. Kaupungissa tulisi myös kartoittaa, kuinka paljon seudulla on kiinnostusta saamenkielen perus- ja lukio-opetukseen, ja mahdollisuudesta tulisi tiedottaa oppilaita ja opettajia.

Saamelaista kulttuuria tulisi tehdä myös näkyvämmäksi ja tunnetummaksi Oulussa, aloittaen Oulun kaupungin kotisivuilta. Yhteistyössä Oulun Sámit ry:n kanssa voisi järjestää erilaisia kulttuuritapahtumia.

3.4 Vammaisuus

YK:n vammaissopimus määrittelee vammaisuuden käsitettä seuraavasti: ”Vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, jonka vuorovaikutus erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.” (YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja. Suomen YK-liitto, Helsinki, uudistettu painos 2012, s.19) Vammaisuuden huomioiminen tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutumiseksi on tärkeää, sillä esimerkiksi palveluiden saavutettavuuden kannalta vammaisen henkilö voi joutua syrjityksi.

Vammaisneuvosto

Vammaisneuvosto on Oulun kaupungin ja sen alueella asuvien vammaisten ja pitkäaikaissairaiden, heidän järjestöjensä ja läheistensä yhteistyöelin. Kaupunginhallitus nimeää vammaisneuvostoon kaupungin palvelualueiden ja oman edustajansa sekä vammais- ja kansanterveysjärjestöjen keskuudestaan vaalilla valitsevat edustajat. Neuvoston tehtävinä on turvata ja parantaa vammaisten edellytyksiä itsenäiseen elämään ja osallisuuteen kaikilla inhimillisen toiminnan alueilla. Neuvosto seuraa vammaispalveluiden toteutumista ja kunnallista päätöksentekoa vammaisten näkökulmasta, tekee aloitteita ja antaa lausuntoja. Neuvosto edistää saavutettavuutta ja esteettömyyttä tiedonsaannissa, palveluissa ja rakennetussa ympäristössä. Vammaisneuvoston pöytäkirjat ja lausunnot ovat luettavissa osoitteessa: www.ouka.fi/oulu/vammaisneuvosto.

Vammaisten asemaa on linjattu Oulun kaupungin vammaispoliittisessa ohjelmassa (2007). sekä Oulun kaupungin asuntopoliittisissa linjauksissa 2013. Passeli kaupunki kaikille - Rakennetun ympäristön esteettömyysstrategiassa ja toimintaohjelmassa 2020 puolestaan on otettu kantaa rakennetun ympäristön esteettömyyteen. Vammaisneuvoston näkemyksiä on huomioitu rakennetun ympäristön suunnittelussa ja vammaispalvelujen järjestämisessä. Hyvinä asioina pidetään myös yhdenvertaisuuden edistämistä erityisliikunnassa ja erityisopetuksessa sekä avustajan/oppaan ilmaista sisäänpääsyä kaupungin kulttuuri- ja liikuntapalveluihin.

Suomen vammaispoliittisen ohjelman "Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle" tavoitteet: vammaisten henkilöiden sosioekonomisen aseman parantaminen ja köyhyyden torjunta, erityispalvelujen ja tukitoimien saatavuuden ja laadun varmistaminen sekä esteettömyyden laaja-alainen vahvistaminen ja lisääminen, ovat tavoittelemisen arvoisia myös Oulussa.

Kehitystarpeita Oulussa ovat erityisesti esteettömyyden lisääminen sekä palveluiden ja tiedonsaannin turvaaminen. Tänä päivänä vammaisten yhdenvertaisen kohtelun varmistaminen opiskelussa ja työelämässä korostuu. Henkilökohtaiseen apuun liittyvää ohjausta ja neuvontaa on Oulussa vahvistettava, sillä se on tukimuodoista vammaisten yhdenvertaisuuden toteutumiselle tärkein. Oulun kaupungin henkilöstöä tulisi kouluttaa vammaisten kohtaamiseen, jotta asiointi- ja palvelutilanteet sujuisivat mutkattomasti. Vammaisten kuulemisperiaatteen täysimääräinen toteutuminen on tärkeää; vammaisen omalle ja läheisen mielipiteelle tulee antaa entistä enemmän painoarvoa palveluita suunniteltaessa.

Konkreettiseksi kehitysehdotuksiksi vammaisneuvosto esittää vammaispoliittisen ohjelman päivittämisen, henkilökohtaisen avun keskuksen perustamisen, vammaisasiamiehen toimen perustamisen, kuljetuspalveluiden ja esteettömän joukkoliikenteen kehittämisen sekä kehittäjäasiakkaiden mukanaolo palvelusuunnittelussa.

3.5 Terveydentila

Terveydentilan lyhytaikainen heikkeneminen tai pitkäaikainen sairaus voivat yllättävälläkin tavalla asettaa henkilön epätasa-arvoiseen asemaan. Mielenterveysongelmista kärsinyt voi joutua kohtaamaan ennakkoluuloja esimerkiksi huoltajuusneuvotteluissa. Sairastuneelta henkilöltä saatetaan odottaa kohtuuton määrä selvitystä ja raportointia, ennen kuin palvelut ja tukitoimet järjestyvät. Nykyään on alettu kiinnittää huomiota myös sairastuneiden henkilöiden läheisten tukemiseen. On tärkeä huolehtia, että läheisten apu sairaanhoidossa ei aiheuta syrjintää heille itselleen.

Mielenterveys- ja päihdeneuvosto

Oulun seudun mielenterveys- ja päihdeneuvosto on Oulun seudulla toimivien alan eri tahojen muodostama yhteistyöryhmä. Neuvosto toimii yhteisenä keskustelufoorumina, jonka toiminta tukee julkisen ja kolmannen sektorin mielenterveys- ja päihdetyön välillä tehtävää yhteistyötä. Neuvoston tehtävänä on edistää mielenterveys- ja päihdekuntoutujien ja heidän omaistensa sekä heitä edustavien järjestöjen osallistumista mielenterveys- ja päihdetyön kehittämiseen ja ennaltaehkäisevään työhön.

Viime aikoina mielenterveyspalveluiden rakennemuutoksessa on kuultu mielenterveysjärjestöjä kattavasti, ja kokemusasiantuntijoilla on tässä ollut suuri rooli. Kokemusasiantuntijoita voisi hyödyntää enemmänkin silloin, kun suunnittelussa kaivataan mielenterveys- ja päihdenäkökulmaa. Seuraavaksi olisi tärkeää kuulla päihdejärjestöjä

päihdepalvelujen kehittämiseksi. Oulun kaupunki on alkanut myös tiedottaa enemmän järjestöjen toiminnasta esimerkiksi kaupungin nettisivuilla.

Oulussa on monia kehittämiskohteita mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden yhdenvertaistamisessa. Palveluiden tarjonnassa tulisi huomioida paremmin asiakkaan yksilöllisyys, sillä psyykkiset sairaudet ja päihdeongelmat näyttäytyvät erilaisina eri henkilöillä. Mielenterveysjärjestöt ovat ottaneet kantaa siihen, että psykiatrinen sairaushistoria leimaa henkilöä tarpeettomasti julkisen palvelun asioimistilanteissa. Ongelmia mielenterveys- tai päihdeongelmaisilla on sairaushistoriansa kanssa ilmennyt muun muassa lastensuojeluasioissa, somaattisten oireiden hoidossa, sekä koulutuksessa ja työllistymisessä. Neuvostossa koetaan, että omaiset ja läheiset jäävät edelleen vaille tukea.

Mielenterveys- ja päihdeneuvoston mukaan Oulussa kaivataan ratkaisuja palveluiden hajanaisuuteen. Esimerkiksi mielenterveys- ja päihdeongelmaisten palveluja voisi tarjota integroidusti, sillä kohdejoukko on suuri. Integroitaessa on syytä huomioida, että kyseessä on kuitenkin kaksi eri sairausryhmää. Vaikka joustavuus ja saatavuus itsepalveluajattelun lisääntymisen myötä ovat periaatteessa lisääntyneet, voi osa henkilöistä jäädä palveluiden ulkopuolelle esim. motivaation puutteen tai kognitiivisten ongelmien vuoksi. Palvelujonot voivat olla lisäksi yli kolme kuukautta pitkät. Neuvoston mukaan tulisi kiinnittää huomiota siihen, että mielenterveys- ja päihdeasiakkailta on riittävästi tietoa omaan tilanteeseen liittyvästä dokumentoinnista, jotta voidaan puhua todellisesta sopimuksellisuudesta asiakkaan ja hoitavan tahon välillä. Usein tietämättömyys näistä on syynä palveluiden saamattomuuteen. Neuvoston mielestä tulevaisuudessa olisi tärkeää myös arvioida köyhyyden kytköksiä palveluiden saatavuuteen mielenterveys- ja päihdeongelmaisten kuntoutuksessa.

Oulun seudun omaishoitajat ja läheiset ry

Omaishoitajayhdistyksen toiminta on avointa kaikille omaistaan hoitaville, annamme kaikille halukkaille ohjausta ja neuvontaa, sekä hoidamme omaishoitajien edunvalvontaa. Asiakkaan ei tarvitse olla omaishoidontuen saaja eikä yhdistyksen jäsen. Toiminnan tarkoituksena on tukea omaistaan hoitavia monin eri keinoin, tarjoamalla tietoa, tukea ja toimintaa. Kohderyhmänä ovat kaikki omaistaan hoitavat, riippumatta hoidettavan iästä. Kuulemme omaishoitajilta epäkohdista, jonka myötä edunvalvontatyöryhmä tekee selvityksiä, aloitteita ja kannanottoja. Yhdistyksen toiminta jatkuu avoimena ja siitä tiedotetaan aktiivisesti. Kehitämme myös alueellista omaiskahvila-toimintaa, omaishoidon ensitiedon mallia ja toimintaa erityislasten perheille. Teemme aktiivista tiedottamis- ja edunvalvontatyötä yhteistyössä eri tahojen sekä Omaishoitajat ja läheiset -liiton kanssa.

Tällä hetkellä laki omaishoidontuesta edistää jollakin tasolla omaishoitajien yhdenvertaisuutta. Kansallinen omaishoidon kehittämissuunnitelma on valmistunut, mutta uuden

lain valmistelu siirtyy seuraavalle hallituskaudelle. Tulevan uuden lain pitäisi taata yhdenmukainen kohtelu omaishoitajille esimerkiksi asuinkunnasta riippumatta.

Omaishoitajien arjessa esiintyy jonkin verran eriarvoisuutta. Esimerkiksi työaikajoukot toteutuvat eri tavoin eri työpaikoilla. Lisäksi olisi hyvä tarkastella, johtaako omaishoitajuus syrjintään rekrytoinnissa tai työpaikoilla. Etäomaishoitajuuden tunnistaminen ja tukeminen työpaikoilla lisäisi tasavertaisuutta.

Kuntaliitosten myötä on noussut esille tarve tarkistaa omaishoidon kriteerit Oulussa, koska liittyneiden kuntien kriteerien yhdistäminen Oulun kriteeristöön on tuonut eriarvoisuutta omaishoitajien välille.

Kaikilla omaishoitajilla ei ole mahdollisuutta lakisääteisten vapaapäivien pitämiseen, johtuen osittain vuorohoitopaikkojen riittämättömyydestä tai hoitopaikan epäsopivuudesta hoidettavalle, sekä kriteerien tulkinnoista. Omaishoitajien kohtelu ei ole yhdenvertaista tässäkään asiassa.

Kotihoidon piirissä olevilla omaishoitajilla on parempi tiedonsaantimahdollisuus, kuin niillä omaishoitajilla, joilla ei ole kotihoidon palveluita käytössä (esim. tiedon saanti akuuttivavusta omaishoitajan sairastuessa). Palveluohjausyksikön työntekijöiden hankala tavoitettavuus on myös ongelma. Omaishoitajayhdistys toivoo yhteistyön lisäämistä ja verkostoitumista kaupungin toimijoiden kanssa.

Sosiaali- ja terveysalan järjestöt

Sosiaali- ja terveysalan järjestöillä on merkittävä rooli yhdenvertaisuuden edistäjinä tarjoamalla jäsenilleen ja kohderyhmilleen erilaisia palveluja, vertais- ja vapaaehtois-toimintaa, kehittämistoimintaa, neuvontaa ja edunvalvontaa. Sosiaali- ja terveysalan järjestöt toimivat parhaimmillaan kuntien kumppaneina kuntalaisten terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Oulun Kumppanuuskeskus on kaupungin ja järjestöjen yhteistyöstä liikkeelle lähtenyt kehittämis- ja toimintakeskus, joka täydentää ja tukee julkisia hyvinvointipalveluja. Kaikille avoimena kohtaamispaikkana ja neuvontapisteenä Kumppanuuskeskus edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä mm. sosiaalialan Sonja-neuvonnan, hakemusten täyttöavun, lakineuvonnan sekä vertais- ja vapaaehtoisuustoiminnan avulla. Järjestöille Kumppanuuskeskus tarjoaa yhteisön tukea toimintaan, viestintään ja vaikuttamistyöhön. Oulun kaupunki on aikaisemmin ollut mukana Kumppanuuskeskuksen toiminnassa HYVE-työparitoiminnan avulla, jossa kaupungin edustaja osallistui yhdessä järjestöedustajan kanssa yhteistyörakenteen kannatteluun ja käytännön yhteistyön koordinointiin.

Sosiaali- ja terveysalan järjestöt toivovat kaupungilta voimakkaampaa sitoutumista Kumppanuuskeskuksen toimintaan. Järjestöt toivovat, että Oulun kaupunki sijoittaisi pysyvän työntekijän Kumppanuuskeskukseen ylläpitämään ja kehittämään järjestöjen ja kaupungin välistä yhteistyötä sekä Ihimiset.fi -verkkopalvelua, jonka avulla varmis-

tetaan mm. järjestötoiminnan tuominen Avaus-hankkeessa kehitettävälle kaupungin sähköiselle hyvinvoinnin tarjottimelle.

Oulun kaupungin järjestöavustuksissa on kehittämisen ja korottamisen varaa. Uuden Oulun myötä hyvinvointipalvelujen järjestöavustukset eivät nousseet, vaikka asukasmäärä nousi. Järjestöavustuspotti on näin ollen uuden Oulun myötä pienentynyt merkittävästi asukasta kohden laskettaessa.

Sosiaali- ja terveysalan järjestöt ja Oulun kaupunki toteuttivat yhteisen ESKO Ehkäisevän työn kärkihankkeen vuosien 2009–2013 aikana. Hankkeen aikana saatiin arvokasta kokemusta uudesta tavasta tehdä verkostoyhteistyötä sekä opittiin paljon järjestöjen ja kunnan yhteiskehittämisestä. Yksi merkittävimmistä ESKO -hankkeessa kehitetyistä malleista on järjestöjen tuottaman kokemustiedon kerääminen kaupungin sähköiseen hyvinvointikertomukseen elämänkaariverkostoissa.

Oulun kaupungin ja sosiaali- ja terveysalan järjestöjen elämänkaariverkostoissa, kerätessä kokemustietoa Oulun kaupungin sähköiseen hyvinvointikertomukseen, on noussut esille seuraavia yhdenvertaisuuden kannalta tärkeitä kehittämialueita: Jonotusajat eri sosiaali- ja terveyspalveluihin ovat liian pitkät ja diagnoosin saaminen on hidasta, jolloin ongelmat kasautuvat ja ihmisten elämäntilanteet kärjistyvät. Kaupunkiympäristö on käynyt turvattomaksi, mikä johtuu osittain sosiaali- ja terveyspalvelujen niukkuudesta. Julkinen liikenne on Oulussa kallista ja reitistö ei ole toimiva, mikä rajoittaa pienituloisten liikkumista ja osallistumista erilaisiin toimintoihin.

Hyvinvointipalvelujen palveluohjausyksikön tyyppinen toiminta, jossa asiakkaan on mahdollista saada kokonaisvaltaista palveluohjausta, koetaan tärkeäksi. Kuitenkin palvelutarpeen arviointi ja siihen liittyvä erityisosaamisen varmistaminen on joidenkin asiakasryhmien kohdalla heikentynyt integroidussa toimintamallissa. Toistuvat henkilövaihdokset sekä sosiaalityöntekijöiden ja palveluohjaajien huono tavoitettavuus asettavat tukea tarvitsevat ihmiset hankalaan asemaan. Palveluohjausyksikkö ei myöskään palvele kaikkia kokonaisvaltaista lähestymistapaa tarvitsevia asiakkaita, vaan kohderyhmä on rajattu. Kokonaisvaltaisen, mutta samalla myös erityistarpeet ja yksilöllisyyden huomioivan, lähestymistavan ulottamista koskemaan kaikkia hyvinvointipalveluja on syytä kehittää.

Erityisryhmien tulee voida asioida esteettömästi yleispalveluissa (esim. terveyspalvelut, nuorisopalvelut, sivistys- ja kulttuuripalvelut jne.) yhdenvertaisesti muiden kanssa. Erilaiset tarpeet tulee tunnistaa palveluprosesseissa ja järjestää tarvittaessa erityistarpeiden mukaista tukea. On tärkeää kiinnittää huomioita yleispalveluiden henkilöstön osaamiseen erityisryhmien kuten vammaisten ja pitkäaikaissairaiden, maahanmuuttajien ja seksuaalivähemmistöjen kohtaamisessa ja erityistarpeiden huomioimisessa. Usein edelleen törmätään leimaamiseen, lokerointiin ja luukuttamiseen.

Vuonna 2015 voimaan tulevassa laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä korostuu, että tulevien sote -alueiden sekä palveluja tuottavien kuntien ja kuntayhty-

mien tulee tarjota asukkaille monipuolisia, vaikuttavia ja käyttäjälähtöisiä osallistumisen mahdollisuuksia palvelujen suunnitteluun ja päätöksentekoon. Tarvitaan yhä enemmän keinoja siihen, että sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttäjät ja/tai heidän läheisensä voisivat olla mukana suunnittelemassa ja kehittämässä omia palvelujaan. Myös sosiaali- ja terveysalan järjestöjen asiantuntemusta ja yhteistyötä järjestöjen kanssa tulisi hyödyntää entistä enemmän erilaisten palveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Muissakin kaupungin palveluissa mallia voitaisiin ottaa mielenterveyspalvelujen uudistuksesta, jossa on ollut vahvasti mukana kokemusasiantuntijoita ja järjestöasiantuntijoita.

Sosiaalibarometrissa 2014 (SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry, Helsinki 2014) käy ilmi, että vuoden 2013 alussa tehty TE-palvelu-uudistus ei ole toiminut toivotulla tavalla. Palvelu-uudistuksesta ovat hyötyneet suoraan avoimille työmarkkinoille työllistyvät asiakkaat, jotka ovat työnhakuun motivoituneita ja osaavat itsenäisesti hakea työtä. Niiden asiakkaiden, jotka tarvitsevat enemmän henkilökohtaista tukea ja apua työllistymisessä, asema on heikentynyt. TE-toimistojen palveluita tulisi kehittää siten, että ne palvelisivat paremmin myös vaikeasti työllistyviä asiakkaita, jotka eivät hyödy sähköisistä palveluista. Eri toimijoiden yhteistyötä on kehitettävä siten, että ammatillinen kuntoutus kytketään entistä tiiviimmin työllistämistoimintaan, räätälöidään henkilökohtaisia kuntoutussuunnitelmia sekä autetaan työntekijöiden ja tehtävien kohtaamista. Suoraan työpaikalle vietävää työhönvalmennusta tulisi lisätä. TE-palvelujen ja kaupungin hyvinvointipalvelujen työllisyyttä edistävän toiminnan yhteistyötä pitäisi lisätä, jotta ihmiselle voisi syntyä eheä työllistymispolku ei-työsuhteisesta toiminnasta työsuhteeseen työhön. Palkkatyön ja eläkkeen/etuisuuksien yhteensovittaminen on mahdollista yksilöllisesti tukien sekä työtehtävät ja -tunnit räätälöiden, mutta tätä mahdollisuutta ei osata vielä riittävästi hyödyntää.

Kuljetuspalveluiden joustavuus ja riittävyys sekä mahdollisuus käyttää tavanomaista julkista liikennettä ja ovat tärkeitä vammaisten ihmisten yhdenvertaisen osallistumisen kannalta. Samoin henkilökohtainen apu ja tulkkauspalvelut tukevat vaikeavammaisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnan eri toimintoihin ja toteuttaa omia valintoja. Julkisen liikenteen käyttäminen yhdessä avustajan kanssa on tällä hetkellä mahdollistettu tapauskohtaisesti hyvinvointipalveluista saatavien maksusitoumusten avulla, ja avustajan tarpeen muihin palveluihin voi tarvittaessa todistaa palveluohjausyksiköstä saatavalla todistuksella. Liikuntapalveluissa on käytössä liikunta-avustajakortti, jolla mahdollistetaan oululaisille vammaisille ja pitkäaikaissairaille henkilöille avustajan maksuton sisäänpääsy kaupungin liikuntapaikkoihin. Avustajien maksuttomasta sisäänpääsystä olisi syytä luoda yhteneväiset käytännöt kaikkiin kaupungin järjestämiin ja ylläpitämiin palveluihin sekä joukkoliikenteeseen, jolloin avustettavan ei tarvitsisi hakea maksusitoumuksia ja erillisiä matkalippuja avustajalleen ja/tai periä hyvinvointipalveluista kuitteja vastaan avustajasta koituneita kuluja. Yhteneväisten käytäntöjen kehittäminen yhteistyössä vammaisneuvoston ja eri järjestöjen kanssa sekä niihin liittyvä kattava tiedottaminen edistäisi palvelujen saavutettavuutta ja eri syiden vuoksi avustajaa tarvitsevien henkilöiden yhdenvertaisuutta.

Not in my backyard -ilmiötä (NIMBY) esiintyy myös Oulussa. Esimerkiksi vammaiset ihmiset ja mielenterveyskuntoutujat saattavat joutua naapurustossaan silmätikuiksi ja syrjinnän kohteeksi. Erityisryhmille suunnattuja rakennushankkeita on aktiivisesti viivytetty ennakkoluuloihin pohjautuvien valitusten keinoin. Tämän ilmiön kitkemiseen tulisi etsiä yhdessä ratkaisuja.

Järjestöt toivovat jatkossakin kaupungin huomioivan julkisten tilojen käytön suunnittelussa kolmannen sektorin tarpeet. Uusien monitoimitilojen, hyvinvointikeskusten ja -pisteiden suunnittelu antaa tähän hyvät mahdollisuudet. Kaupunki voisi myös tehostaa olemassa olevien tilojen kuten esimerkiksi koulujen ja päiväkotien hyödyntämistä ilta- ja viikonloppuaikoina järjestö- ja vapaaehtoistoiminnassa. Maksuttomat ja edulliset kohtaamisen paikat edistävät yhdenvertaisuutta ja ehkäisevät syrjäytymistä. Aleksinkulman toiminnan supistumisen myötä on valitettavasti näköpiirissä, että järjestöjen maksuttomat kokoontumistilat vähenevät entisestään. Myös uhka siitä että Koppanan ja Sanginjoen leirikeskusten vuokraaminen päättyy, huolestuttaa eritoten päihdejärjestöjä, sillä vaihtoehtoisia samaa hintaluokkaa olevia tiloja ei ole tarjolla muualla.

3.6 Uskonto ja vakaumus

Uskonto tai vakaumus on useille henkilökohtainen asia, josta ei välttämättä haluta julkisesti puhua. Vaikka vakaumuksellisuus ei tulisiakaan esiin arkipäiväisessä kanssakäymisessä, se voi olla tärkeä arvojen perusta tai elämäntapojen määrittelijä. Uskontojen, vakaumusten ja mielipiteiden yhdenvertaisuutta voidaan arvioida niin työyhteisössä kuin palvelujentarjonnassakin. Sen merkitys korostuu erityisesti työyhteisöissä, kouluissa ja asuinlaitoksissa, joissa ihmisten välinen vuorovaikutus on tiivistä ja pitkäaikaista.

Oulun kaupungissa evankelisluterilaisuus on valtauskonto. Vuoden 2012 tilastosta voi kuitenkin huomata, että uskontokuntien kirjo on nykyään laaja. Erityisesti uskonnottomien ja ateistien määrä on viime vuosina kasvanut. Vaikka tilannekartoitukseen on osallistunut vain muutamien uskontoryhmän edustaja, koskee uskon vapauden ja yhdenvertaisuuden periaatteet kaikkia uskontoryhmiä.

Uskontokunnat 2013, Oulu

Yhteensä	190 847
Ev. lut. kirkko	150 435
Muut luterilaiset	11
Suomen Helluntaikirkot	386
Ortodoksinen kirkkokunta	1 169
Jehovan todistajat	539
Suomen vapaakirkot	331
Adventtikirkot	63
Katolinen kirkko Suomessa	380

Myöh. aik. pyh. Jeos. krist. kirkko	115
Metodistikirkot	10
Islamilaisseurakunnat	422
Muut uskontokunnat	53
Uskontokuntiin kuulumattomat	36 933

Lähde:Tilastokeskus

Oulun evankelisluterilainen seurakuntayhtymä

Oulun seitsemän seurakuntaa muodostavat yhdessä Oulun ev.-lut. seurakuntayhtymän. Yhtymässä huolehditaan muun muassa seurakuntien taloudesta, henkilöstöhallinnosta, kiinteistöistä, hautausmaista, kirkonkirjojen pidosta ja viestinnästä. Yhtymään on koottu myös yhteisiä toimintamuotoja kuten perheneuvonta, sairaan sielunhoito tai kansainvälinen työ.

Oulun evankelisluterilaisessa seurakuntayhtymässä toimitaan positiivisen uskonnonvapauden näkökulmasta. Tämä tarkoittaa vapautta oman uskonnon harjoittamiseen. Vapaata mahdollisuutta osallistua mm. rukouksiin, omiin rituaaleihin sekä yksin että ryhmässä, oman uskonnollisen tai muun vakaumuksellisen kannan ilmaisemiseen ja vapaus kasvattaa lapsensa oman vakaumuksensa mukaisesti (positiivisen uskonnonvapauden määritelmän pohjalta).

Oulun evankelisluterilaisen seurakuntayhtymän työntekijät toimivat yhteistyössä eri tahojen kanssa toimijoiden uskollisesta vakaumuksesta riippumatta ja heidän vakaumustaan kunnioittaen.

Seurakunnan perusolemuksen kuuluu lähimmäisen auttaminen erityisesti elämän käännekohdissa ja kriiseissä. Apua saavat myös he, jotka eivät ole kirkon jäseniä. Seurakunnan järjestämä toiminta on pääsääntöisesti kaikille avointa, myös kirkollisissa toimituksissa voivat olla läsnä muutkin kuin kirkon jäsenet.

Oulun seurakuntayhtymässä on laadittu eri ryhmien yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja syrjintään puuttumiseksi tasa-arvosuunnitelma. Suunnitelmaa päivitetään säännöllisesti. Yhteistyötoimikunta valvoo yhdenvertaisuuden toteutumista.

Oulun Helluntaiseurakunta

Oulun Helluntaiseurakunta on Suomen helluntaikirkko nimiseen uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluva kristillinen yhteisö. Jäseniä seurakunnassa on n. 1200.

Toimintaperiaatteena on välittää kokonaisvaltaista apua jokaisen ihmisen ruumiin, sielun ja hengen tarpeisiin. Näihin tarpeisiin vastaamiseen seurakunnassamme on

kehitetty vuosien saatossa yli 50 erilaista työmuotoa lapsityöstä aina seniori-ikäisiin. Neljällä päätoimialueella vastataan monipuolisesti ihmisten erilaisiin tarpeisiin. Päätoimialueet ovat evankeliumin julistus, opetus ja valmennus, diakonia sekä lähetystyö.

Oulun Helluntaiseurakunta on tyytyväinen yhteistyöhön Oulun kaupungin kanssa. Yhdenvertaisuuskysymyksissä seurakunta toivoo Oulun kristillisen koulun saavan yhdenvertaisen aseman muiden koulujen kanssa. Tämä koskee esimerkiksi tila- ja rahoitusasioita.

Oulun Rauhanyhdistys ry

Oulun Rauhanyhdistyksen sääntöjen 2§:n mukaan yhdistyksen tarkoituksena on herättää ja elvyttää kristillistä uskonelämää. Siihen kuuluu myös hyvien kristillisten tapojen, raittiuden ja isänmaallisuuden edistäminen. Yhdistys järjestää seuratilaisuuksia, joissa selitetään Raamattua evankelisluterilaisen uskon, opin ja tunnustuksen mukaisesti. Seuroihin ovat kaikki tervetulleita. Tilaisuuksia järjestetään toimitalomme lisäksi kirkoissa, seurakuntakodeissa, sairaaloissa, oppilaitoksissa ja vankiloissa. Teemme myös lapsi- ja nuorisotyötä sekä diakonia- ja perhetyötä. Näiden lisäksi myymme toimitalollamme kristillisyytemme piirissä syntynyttä kirjallisuutta, sanoma- ja aikakauslehtiä sekä muita kustanteita.

Yhdistyksen toimintasuunnitelma vuodelle 2014 toteuttaa em. tavoitteita. Seuratoiminta, lapsi- ja nuorisotyö sekä perhe- ja diakoniatyön piiriin kuuluvat tehtävät sivuavat eri tavoin Oulun kaupungin tarjoamia palveluja.

Eryteisesti lapsiperheille toivotaan käytännöllistä kodinhoito- ja lastenhoitoapua. Oulun Rauhanyhdistys ry katsoo, että yhdistys ja sen jäsenet ovat käytettävissä olevien tietojen perusteella saaneet tasa-arvoisen kohtelun. Yhdistyksenä meitä on kuultu muun muassa Kontinkankaan kaavoitusta koskevissa työryhmissä. Olemme järjestäneet hartaustilaisuuksia kaupungin palvelu- ja hoivalaitoksissa. Vastaanotto on ollut asiallista ja ystävällistä.

Vapaa-ajattelijat

Vapaa-ajattelijain liitto ry ja sen paikalliset jäsenyhdistykset ovat uskonnottomien etujärjestö. Vapaa-ajattelijoiden mielestä valtion ja kuntien julkisten palvelujen tulee olla uskontoihin nähden puolueettomia. Vapaa-ajattelijat eivät halua kieltää keneltäkään uskontoa tai uskonnon harjoittamista eikä käännä ketään ateistiksi, mutta ajamme oikeutta olla osallistumatta uskontoon vasten tahtoaan.

Kristillisuus ja evankelis-luterilaisuus otetaan usein oletusarvona, mikä käytännössä johtaa muiden välilliseen syrjimiseen. Tätä ongelmaa on erityisesti kouluissa ja päiväkodeissa, mutta myös esimerkiksi vanhainkodeissa. Suhtautuminen riippuu usein

yksittäisten toimijoiden, esimerkiksi koulujen rehtorien, asenteista. Siksi tilanne vaihtelee suuresti kaupungin sisällä.

Käytännössä on tullut esiin seuraavanlaisia esimerkkejä uskonnottomien asettamisesta epäyhtäläiseen asemaan. Kouluissa järjestetään uskonnollisia päivänavauksia, eikä uskonnottomille oppilaille ole useinkaan järjestetty mahdollisuutta olla osallistumatta niiden kuunteluun. Koulut järjestävät myös joulun- ja kevätkirkoja, eikä näille ole välttämättä vaihtoehtoista ohjelmaa. Jos jonkinlainen vaihtoehtoinen tilaisuus järjestetään, tilaisuuksia ei esitellä oppilaille tasavertaisina vaihtoehtoina, vaan uskonnolliseen tilaisuuteen osallistumista pidetään lähtökohtana. Sama tilanne on myös ev.lut. seurakuntien järjestämissä aamu- ja iltapäiväkerhoissa. Perustuslain mukaisesti oikeudesta kieltäytyä omantunnon vastaisesta uskonnonharjoittamisesta ei tällaisissa yhteyksissä tiedoteta oppilaille tai heidän vanhemmilleen.

Elämäkatsomustiedon opetusjärjestelyt ovat aiheuttaneet ongelmia. Tunnit on sijoitettu lukujärjestyksessä hankalasti, tai opetus on järjestetty eri koulussa. Tämä aiheuttaa ylimääräisen vaivan lisäksi myös leimautumista. Vanhemmat eivät koe saavansa ennen koulun alkua tarpeeksi informaatiota elämäkatsomustiedon opetuksesta ja sen järjestelyistä. Eriarvoisuuden tunnetta oppilaitoksissa aiheuttavat myös esimerkiksi oppilaitospastorit sekä seurakuntavaalien järjestäminen oppilaitoksissa. Tällaiset asiat eivät sinänsä aiheuta toisenlaisen katsomuksen omaaville mitään suoranaisia ongelmia, mutta kuitenkin antavat sellaisen signaalin, että oppilaitos haluaa suosia yhtä maailmankatsomusta. Myöskään seurakuntavaaleja ei pidä järjestää oppilaitosten tiloissa ikään kuin kannustaen ammattikoululaisia tai lukiolaisia ev.lut. seurakunnassa vaikuttamiseen, koska tämä toiminta ei liity ammattikoulujen tai lukioiden perustoimintaan.

Evankelis-luterilaiset seurakunnat toimivat koululaisten iltapäiväkerhojen järjestäjänä. Vaikka uskonnollisuus ei kuulu seurakunnan järjestämässä kerhossa viralliseen ohjelmaan sen enempää kuin muidenkaan järjestämissä, uskonnolliset asiat tulevat niissä usein esille ikään kuin vahingossa, eikä mahdollista uskonnottomien lasten mukanaoloa oteta millään tavalla huomioon. Vanhemmilla ei ole myöskään mahdollisuutta vapaasti valita ei-uskonnollisen tahon järjestämää kerhoa.

Päiväkodeissa pidettävien pikkukirkkojen, kirkossa käyntien tai muun uskonnollisen toiminnan aikana uskonnottomille lapsille ei ole järjestetty vaihtoehtoista toimintaa, vaan myös heidät on pakotettu osallistumaan tai tehty sellaisia järjestelyjä, jotka ovat selkeästi vakaumuksen perusteella tapahtuvaa syrjintää, esimerkiksi uskonnoton lapsi on laitettu uskonnollisen toiminnan ajaksi vauvaryhmän mukaan riippumatta lapsen iästä.

Myös esimerkiksi vanhainkodeissa yms. laitoksissa esiintyy sellaista ajattelutapaa, että kaikkien oletetaan automaattisesti haluavan osallistua kristilliseen ohjelmaan, kun sellaista järjestetään. Vanhusten kohdalla uskonnottomien osuus ei ehkä vielä

ole kovin iso, mutta nykyisen kehityksen seurauksena tulee lähivuosikymmeninä nopeasti kasvamaan, jolloin tämänkin asian merkittävyys kasvaa.

*Yhdenvertaisuuden edistämiseksi, tulisi uskonnottomien vaihtoehtojen tarjoamiseen kiinnittää huomio. Vaihtoehdot pitää esittää tasapuolisesti siten, että uskonnollista vaihtoehtoa ei esitetä ensisijaisena. Tilaisuuksien pitää olla myös luonteeltaan tasa-
puolisia. Oikeudesta kieltäytyä uskonnon harjoittamisesta pitää tiedottaa sekä oppilaille että vanhemmille. Elämäkatsomustiedon opetusjärjestelyt pitää suunnitella siten, että ET-oppilaat eivät ole huonommassa asemassa kuin muut. Kaupungin ei pitäisi hankkia koululaisten iltapäiväkerhotoimintaa seurakunnalta. Jos kuitenkin hankitaan, pitää vanhemmille varata mahdollisuus valita jokin muu vaihtoehto. Päiväkoodeissa pitää kunnioittaa vanhempien ilmoitusta, että lapsi ei osallistu uskonnolliseen toimintaan. Toiminnan pitää olla sellaista, ettei uskonnoton lapsi koe tulevansa syrjityksi. Myös vanhainkodeissa ja vastaavissa laitoksissa on huomioitava, että kaikki eivät välttämättä koe kristillistä ohjelmaa omakseen.*

Edellä kerrotuista esimerkeistä voi päätellä, että varsinkin päiväkotien ja koulujen henkilökunta tarvitsisi enemmän tietoa uskonnottomuudesta sekä uskonnonvapautta koskevasta lainsäädännöstä.

Pohjois-Suomen Islamilainen Yhdyskunta

Oulun kaupungin palvelut eivät ole täysin yhdenvertaiset. Maahanmuuttajia (muslimeja tai muun etnisen taustan omaavia) ei kohdella yhdenvertaisina suomalaisten kanssa kaikissa palveluissa. Erityisesti heitä syrjitään rekrytoinneissa, joissa maahanmuuttajan koulutustasoa ja ammatillisia valmiuksia ei huomioida. Esimerkiksi maisteriksi tai lääkäriksi kouluttautuneet maahanmuuttajat eivät ole saaneet koulutustansa vastaavaa työtä, vaan työskentelevät esimerkiksi siivousfirmoissa.

Maahanmuuttajien työllisyyttä on tuettava, jotta Oulua voidaan todellisesti sanoa kansainväliseksi kaupungiksi. Lontoossa joissakin maahanmuuttajia koskevissa virastoissa työntekijöistä noin 75 %:lla on itsellä maahanmuuttajatausta. Lisäksi maahanmuuttajia on palkattu poliisiin, lentokentille, kouluihin ja korkeakouluihin. Olisi hyvä, jos maahanmuuttovirastoissa ja monikulttuurikeskuksissa noin puolet avainhenkilöistä olisi itse maahanmuuttajataustaisia. Oulussa ollaan kaukana tästä.

Islaminuskoisia ei ole huomioitu Oulussa esimerkiksi uskonnollisten juhlapyhien osalta. Esimerkiksi Eid-päivät (muslimeille tärkeä juhlapyhä Ramadan päätteeksi) on tärkeä juhlapyhä, mutta useimmat muslimi-opiskelijat eivät saa näitä päiviä opiskelusta vapaaksi. Vertailun vuoksi voi mainita, että muslimimaissa 25.12. on myös pyhäpäivä, kristillisen joulupäivän kunniaksi. Perjantaisin muslimiopiskelijoiden tulisi osallistua rukouluun moskeijassa kello 13-14. He haluaisivat perjantaisin yhden tunnin vapaata, mutta usein sitä ei myönnetä.

Jotta muslimien asema Oulussa paranisi, olisi ensiksi muutettava asenteita. Muslimit kohtaavat pääosin negatiivisia ennakkoluuloja. Avomielisyyteen ja yhteistyöhön tulisi satsata. Esimerkiksi Pohjois-Suomen Islamilainen yhdyskunta tekisi mielellään enemmän yhteistyötä Oulun kaupungin virkailijoiden kanssa. Muslimi maahanmuuttajia pitäisi pystyä palkkaamaan kaikille ammattisektoreille heidän koulutuksensa ja työkokemuksensa huomioiden. Maahanmuuttajia pitää tukea kotouttamisessa sekä yhteisöihin integroitumisessa.

Vaikka maahanmuutossa on paljon haasteita, on itse maahanmuuttajilla paljon tietoa, taitoja, kokemuksia ja koulutusta, jotka tulisi huomioida Oulun kaupungin kehittämisessä.

3.7 Työllisyys ja taloudellinen asema

Työttömyys ja siitä johtuva taloudellinen epävakaus voivat aiheuttaa henkilön syrjintävaaran. Pienellä toimeentulolla elävillä henkilöillä voi muodostua taloudellisia esteitä esimerkiksi liikkumiseen ja terveyspalveluihin. Työttömyys ja taloudellinen epävakaus voi joissain tapauksissa estää osallistumisen yhteisöllisiin tapahtumiin, joten syrjäytyminen on myös mahdollista.

Haukiputaan työnhakijat ry

Haukiputaan työnhakijat ry on vuonna 1993 perustettu yleishyödyllinen ja työttömien asiaa ajava yhdistys. Toimintaan kuuluu Haukiputaalla Linkki-kirppiksen ylläpito, johon on työllistetty työttömiä henkilöitä. Lisäksi Linkki-kirppiksen asiakastietokone on työttömien käytössä.

Työttömien asema kaupungin palveluissa ei ole yhdenvertainen. Esimerkiksi palveluiden saatavuus ei ole tasa-arvoista. Haukiputaalta kertyy matkaa Oulun keskustaan n. 25 km ja matkustaminen ei ole halpaa. Oulun lähiliikenne on ilmeisesti edullisempaa. Harvalla työttömällä on myöskään varaa pitää omaa autoa. Kuntaliitoksen jälkeen on Haukiputaalta palvelut vähentyneet koko ajan. Haukiputaalla on myös todella pitkät jonot terveyskeskuspalveluihin, mutta työttömillä ei ole käytännössä mahdollista vaihtaa terveysasemaa.

Työttömien keskuudessa ollaan erityisen harmissaan asiattomasta kohtelusta palveluissa. Työtön saa tuntea olevansa itse syyppää tilanteeseensa, eli kohtelu esimerkiksi TE-toimistossa, sosiaalitoimistossa ja Kelalla ei aina ole asianmukaista. Työttömien näkökulmasta yhdenvertaisuuslain pykälät eivät siis toteudu verrattessa työttömien ja työssäkäyvien henkilöiden mahdollisuuksia.

Kehittämisideoita työttömien aseman parantamiseksi ovat mm. linja-automaksujen edullistaminen, Te-toimiston palauttaminen takaisin Haukiputaalle, sekä kaupungin palveluissa yhteisen tietorekisterin perustaminen niin, että asiakirjojen ja lomakkeiden jatkuvalta kopiointilta ja toimituksilta säästytäisiin.

4 TAVOITTEET YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEKSI 2015-16

Tässä suunnitelmassa yhdenvertaisuuden näkökulmaa on käsitelty laajasti eri näkökulmista. Tärkeää on kuitenkin huomata yhdenvertaisuuden yleiset tekijät, joita ovat demokratia, avoin päätöksenteko, syrjimättömyys, osallisuus, monimuotoisuus, esteettömyys, yksityisyyden kunnioittaminen ja myönteiset asenteet. Nämä tekijät ovat jo itsessään tavoitteita.

Jokaisella kunnalla yhdenvertaisuuden toteutumisessa on omat erityispiirteensä. Oulun kaupungin yhdenvertaisuustyöryhmän työssä on korostunut kymmenen teemaa, jotka tulivat ilmi useiden eri tahojen lausunnoissa ja keskusteluissa. Nämä yhdenvertaisuuden kehittämistarpeet on nostettu vuosille 2015-2016 Oulun kaupungin yhdenvertaisuuden edistämisen tavoitteiksi. Näiden tavoitteiden lisäksi työryhmä esittää toimenpide-ehdotuksia (LIITE).

- 1. Henkilöstö tarvitsee koulutusta moninaisuuden kohtaamiseen. Yhdenvertaisuuskoulutusta on tarjottava kattavasti läpi organisaation.**
- 2. Palveluissa ja tiedotuksessa tulee huomioida selkokieliisyys ja erilaiset kommunikoinnin keinot. Erityisryhmät on otettava mukaan sähköisten palveluiden kehittämisprosesseihin.**
- 3. Kokemustietoa ja asiakkaiden osallistamista tulisi käyttää palvelujen kehittämisessä esimerkiksi palvelumuotoilun menetelmin.**
- 4. Esteetöntä ja edullista julkista liikennettä tulee kehittää.**
- 5. Kolmannen sektorin toimintaa tulee tukea ja arvostaa Oulun kaupungin palveluja täydentävänä tahona. Yhteistyötä kaupungin ja järjestöjen kanssa tulisi tiivistää.**
- 6. Erityisryhmien ja vaikeasti työllistyvien työllistymistä tulee tukea.**
- 7. Kohtaamispaikkoja ja keinoja yksinäisyyden ehkäisemiseksi tarvitaan.**
- 8. Tiedotusta syrjinnästä ilmoittamiseen ja puuttumiseen tulee lisätä.**
- 9. Kyselyitä ja kartoituksia yhdenvertaisuuden toteutumisesta tulee kehittää, jotta epäkohtia voidaan tunnistaa.**
- 10. Yhdenvertaisuutta koskevien lakien noudattamista tulee valvoa.**

5 YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMAN TOTEUTUKSEN SEURANTA, ARVIOINTI JA TIEDOTTAMINEN

Yhdenvertaisuussuunnitelman toteutumista seuraa Oulun kaupungin tasa-arvotoimikunta ja toimenpiteistä vastuussa olevat toimielimet. Yhdenvertaisuussuunnitelma tarkistetaan kerran valtuustokaudessa. Suunnitelma hyväksytään kaupunginhallituksessa.

Tasa-arvotoimikunnan tehtäviin kuuluu (Kaupunginhallitus 28.10.2014 § 24)

1. toimii tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvien asioiden valmistelevana toimielimenä
2. seuraa ja arvioi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmiin kirjattujen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista ja tekee yhteistyötä kaupungin eri hallintokuntien kanssa, jotta tasa-arvoja yhdenvertaisuussuunnitelmiin kirjatut tavoitteet ja toimenpiteet toteutuvat mahdollisimman hyvin.
3. raportoi kaupunginhallitukselle vuosittain ja valtuustolle valtuustokausittain tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisen tilinpäätöksen yhteydessä.
4. tekee esityksiä ja aloitteita kaupunginhallitukselle tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevista asioista.

Yhdenvertaisuussuunnitelmasta tiedotetaan kaupungin henkilöstölle sisäisesti. Kuntalaisille suunnitelma on näkyvillä Oulun kaupungin nettisivuilla (www.ouka.fi), suunnitelma on saatavana myös paperisena kaupungin eri palveluista. Henkilöstölle tiedotus tapahtuu kaupungin intranet Akkunan kautta.

LÄHTEET

Erilaisena arjessa – selvitys romanien syrjintäkokemuksista. Vähemmistövaltuutettu 2014. Julkaisusarja 15.

http://www.ofm.fi/download/52878_romaniselvitys_verkkoon.pdf?5aa605bade5cd188

Hyvinvointi on toimintakykyä ja osallisuutta. Sosiaali- ja terveysministeriön tulevaisuuskatsaus 2014.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=9882186&name=DLFE-31918.pdf

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1.1.2015 (1329/2014)

<http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1986/19860609>

Lasten ja nuorten osallisuus Oulun sivistys- ja kulttuuripalveluissa: nykytila ja tulevaisuuden haasteet. Raportti, Sivistys- ja kulttuuripalvelut. 2014

Oulu – Passeli kaupunki kaikille. Rakennetun ympäristön esteettömyysstrategia ja toimintaohjelma 2020.

http://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=72a58d99-60aa-4afc-8cf8-95821df4549b&groupId=486338

Sisäasiainministeriön yhdenvertaisuussuunnitelma 2009–2011.

<http://www.intermin.fi/julkaisu/372008?docID=25129>

Työkirja tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen Vantaan kaupungin toimintatapana.

http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaaww_wstructure/72174_tyokirja_tasa-arvosta_ja_yhdenvertaisuudesta.pdf

Yhdenvertainen Metropolia. Yhdenvertaisuusohjelma opiskelijoille, henkilökunnalle, yhteistyökumppaneille sekä hakijoille. 2009.

http://www.metropolia.fi/fileadmin/user_upload/Yleiset/Metropolia_Yhdenvertaisuusopas.pdf

Yhdenvertaisuuslaki 1.1.2015: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141325>

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja. Suomen YK-liitto, Helsinki, uudistettu painos 2012.

http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/ykn_vammaissopimus_uudistettu_painos_2012.pdf

Yhdenvertaisuuslaki – työkalupakki syrjintää vastaan. Toukokuu 2004.
<http://www.yhdenvertaisuus.fi/@Bin/114828/yvlakiesite.pdf>

Uuden Oulun hyvinvointikatsaus 2011. Oulun kaupunki.
http://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=f2a26957-7dab-4588-bce2-70e96604785c&groupId=78504

LIITE

TOIMENPIDE-EHDOTUKSET YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEKSI PALVELUALUEILLE

Yhdenvertaisuuslaki määrittelee kiellon syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Oulun kaupungin yhdenvertaisuussuunnitelmassa ehdotetut toimenpiteet on jäsennetty tämä lain pohjalta.

Toimenpide-ehdotukset on listattu yhdenvertaisuustyöryhmässä ja kokemuslausunnoissa esille tulleista ajatuksista. Ehdotukset on listattu eri palvelualueiden (hyvinvointipalvelut, sivistys- ja kulttuuripalvelut, yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut ja konsernipalvelut) huomioksi ja hyödynnettäväksi omassa yhdenvertaisuuden kehitystyössään.

Ikä

- Erityisesti lapsille kirjoitettua asiantiedotusta tarvitaan. Esimerkiksi toimenpideohjeet kaltoinkohdelluille lapsille.
- Nuoria mukaan niihin työryhmiin, joiden suunnittelu ja päätöksenteko liittyy nuoriin ja nuorten palveluihin.
- Alueellista yhdenvertaisuutta nuorisotiloihin, koulu- sekä liikuntapalveluihin. Esimerkiksi kuntosaleja koulujen yhteyteen.
- Lapsiperheille käytännöllistä lastenhoito- ja kodinhoitoapua entistä paremmin.
- Nettikiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen lisää resursseja

- Suunnitelma ikääntyvän väestön tukemisesta tulisi tehdä.
- Vanhuspalvelulain noudattamista tulee valvoa.
- Vanhusasiamiehen toimen perustaminen
- Kaupungissa on tarve hoivakodeille ja palveluasumisen mahdollisuuksille. Myös kotipalveluun ja -hoitoon tarvitaan lisää resursseja.
- Ikääntyneiden kuuleminen heitä koskevissa asioissa ja heidän itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen
- Mielensterveys- ja päihdehoidon saatavuus myös vanhuksille on taattava.

Etnisyys ja monikulttuurisuus

- Tärkeimpiin virastoihin kyltit myös englanniksi
- Maahanmuuttajanneuvosto tulisi perustaa (vrt. vanhusneuvosto, vammaisneuvosto, mielensterveys- ja päihdeneuvosto)

- Lisää ulkomaalaisia työntekijöitä Oulun kaupungille kiintiön mukaisesti
- Keskustelutilaisuuksia valtaväestön ja etnisten vähemmistöryhmien välille
- Saamelaiset kaipaavat käsityökurseja ja perheleirejä
- Ulkosaamelaisten edunvalvontaan olisi hyvä palkata edustaja
- Saamenkielistä avointa varhaiskasvatusta toivotaan

Uskonto

- Jos järjestetään jollain tavalla uskontoon liittyvää toimintaa (päiväkodit, iltapäiväkerhot, koulut, vanhustenhoito), tulee kiinnittää huomio myös katsomuksellisesti neutraalien vaihtoehtojen tarjoamiseen. Vaihtoehdot pitää esittää tasapuolisesti, ja niiden täytyy olla luonteeltaan tasapuolisia.
- Koulujen ei pidä välillisesti olla edistämässä yhden maailmankatsomusta edustavan tahon toimintaa
- Kristilliselle koululle toivotaan tasavertaista asemaa muiden koulujen kanssa, esimerkiksi tila- ja rahoitusasioissa.
- Päiväkotien ja koulujen henkilökuntaa tulee tiedottaa uskonnottomuudesta sekä uskonnonvapautta koskevasta lainsäädännöstä.
- Eri uskontokuntien (esim. islam) henkilöiden tulisi saada vapaaksi oman uskontonsa tärkeimmät juhlapyhät.
- Huomioitava kaikkien uskonnostaan voimia saavien mahdollisuus saada kuulla oman uskonsa asiaa.

Vammaisuus

- Vammaisten henkilöiden yhdenvertaisten mahdollisuuksien takaaminen opiskelussa ja työelämässä.
- Vammaisen kuulemisperiaatteen täysimääräisen toteutumisen valvonta
- Vammaispoliittisen ohjelman päivitys
- Henkilökohtaisen avun keskuksen perustaminen
- Vammaisasiamiehen toimen perustaminen
- Kuljetuspalveluiden ja esteettömän joukkoliikenteen kehittäminen
- NIMBY-ilmiön ("not in my back yard") ehkäisyyn tulee kokoaikaisesti kiinnittää huomiota. Ilmiötä voi ehkäistä kehittämällä asuinalueilla yhteistä toimintaa, järjestämällä kohtaamisen paikkoja ja hyödyntämällä kokemusasiantuntijoita rakennushankkeissa sekä niihin liittyvässä tiedotuksessa.
- Palveluiden käyttäjät voisivat osallistua myös esimerkiksi palvelukotien henkilökunnan rekrytointiin.
- Palvelusuunnitteluprosessia tulisi kehittää: Tarvitaan riittävästi aikaa ja erilaisia työmenetelmiä palvelutarpeiden, palvelujen vaihtoehtojen, sisältöjen ja merkityksen selvittämiseen yhdessä palvelunkäyttäjän ja/tai läheisten kanssa

- Eri toimijoiden (KELA, Työeläkelaitos, TE-toimisto, järjestöt, kaupungin hyvinvointipalvelut, yritykset) yhteistyötä tulisi kehittää ja ammatillinen kuntoutus kytkeä tiiviimmin työllistämistoimintaan. Työhönvalmentajan palveluja kannattaa hyödyntää ja työpaikalla tapahtuvaa työhönvalmennusta lisätä.
- Oulun kaupunki voisi toimia esimerkkinä muille työnantajille ja palkata avotyöntekijöitä yksilölliset toiveet ja tarpeet huomioiden palkkatyöhön. Kun useampi työllistyy osaikaiseen tuettuun palkkatyöhön, työ- ja päivätoiminnasta vapautuu resursseja uusille tarvitsijoille.
- Vammaisten ja pitkäaikaissairaiden avustajien maksuttomasta sisäänpääsystä tulisi luoda yhteneväiset käytännöt kaikkiin kaupungin järjestämiin ja ylläpitämiin palveluihin sekä joukkoliikenteeseen. Käytännöistä tulisi tiedottaa kattavasti.
- Erityistä tukea tarvitsevien ihmisten itsenäistä elämää osana lähiyhteisöjään tuetaan (muuttovalmennus, jalkautuvat palvelut, kuljetuspalveluiden toimivuus)

Terveydentila

- Pitkäaikaissairaiden omaiset ja läheiset tarvitsevat myös tukea.
- Ratkaisuja palveluiden hajanaisuuteen – esim. mielenterveys- ja päihdeasiakkaille yhden oven periaate, huomioiden sairauksien eri erityispiirteet.
- Terveyspalveluiden sopimuksellisuudesta lisää tietoa kohderyhmille
- Tutkittava köyhyyden kytkökset mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden palvelujen saataavuuteen
- Ryhmätoimintaa nuorina työkyvyttömäksi jääneille tarvitaan

- Työaikajoustoihin yhdenvertaisuutta omaishoitajille.
- Omaishoitajien lakisääteisten vapaiden pitäminen tulee olla turvattua.
- Tarkistus omaishoidon tuen kriteereihin, jotta tulkinnanvarat poistuu ja omaishoitajat ovat keskenään yhdenvertaisia
- Palveluohjausyksikön työntekijöiden tavoitettavuutta tulee parantaa.
- Tilapäishoitopaikkavaihtoehtojen kehittäminen; tarkoituksenmukaisia hoitopaikkoja riippuen hoidettavan iästä, sairaudesta tai vammasta.

- Sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttäjät ja heidän läheisensä mukaan palveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen. Myös sosiaali- ja terveysalan järjestöjen asiantuntemusta kannattaa hyödyntää yhteistyössä.
- Kehitetään ratkaisuja pitkiin jonotusaikoihin ja yhteyden saantiin työntekijöihin sosiaali- ja terveyspalveluissa.
- Luodaan matalan kynnyksen palveluja, joissa ihmisiä palvellaan kokonaisvaltaisesti, mutta erityistarpeet huomioiden.
- Hyvinvointikeskusten ja –pisteiden suunnittelussa tulee ottaa erityisryhmien tarpeet huomioon.

Sukupuolinen suuntautuminen

- sukupuolivaikutusten arviointi (suvaus) osaksi päätöksentekoprosesseja
- hlbt-ihmisten mielenterveysongelmiin apua

Taloudellinen tilanne

- Vähävaraisille perheille tarjotaan tukea lasten ja myös aikuisten harrastusten tukemiseen vähävaraisten perheiden lasten syrjäytymisen ehkäisemiseksi,
- Perhealennuksia pyritään kohdentamaan myös yksinhuoltajille.
- Liikunta- ja harrastusmahdollisuuksien takaaminen myös vähävaraisille

Muuta:

- Oulun kaupunki voisi sijoittaa pysyvän työntekijän Kumppanuuskeskukseen ylläpitämään ja kehittämään sosiaali- ja terveysalan järjestöjen ja kaupungin välistä yhteistyötä sekä Ihimiset.fi-verkkopalvelua. Toimenpide tukee järjestöjen ja kaupungin yhteistyötä kuntalaisten yhdenvertaisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.
- Järjestöavustuksia tulee korottaa vähintään sille tasolle, jolla ne olivat asukasta kohden laskettaessa ennen vuoden 2013 kuntaliitosta. Jotta järjestöt voivat tuottaa hyvinvointia ja osallisuutta edistäviä palveluja ja toimintaa, niiden toimintaedellytykset on taattava.
- Hyvinvointipalvelujen järjestöavustuskriteerit tulee harmonisoida sivistys- ja kulttuuripuolen kanssa. Avustuskriteerien harmonisointi edistää eri järjestöjen yhdenvertaisuutta.
- Kolmannen sektorin tarpeet tulisi huomioida julkisten tilojen käytön suunnittelussa. Järjestöille tarjottava käyttöön maksuttomia tai edullisia kokoontumistiloja. Hyvinvointia edistävä ja syrjäytymistä ehkäisevä toiminta uhkaa monen järjestön kohdalla loppua, jos tilakysymyksiä ei ratkaista.